

Täysistunto

Torstai 24.9.2020 klo 16.01—17.47

Täysistunto alkoi klo 16.01. Täysistunto päättyi klo 17.47.

Puhetta johtivat puhemies Anu Vehviläinen (16.01—17.00) ja toinen varapuhemies Juho Eerola (17.00—17.47).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

Puhemies Anu Vehviläinen: Hyvät edustajat! THL on antanut tänään uuden suosituksen kasvomaskien käytöstä. Sen johdosta kasvomaskit otetaan käyttöön myös eduskunnan täysistuntosalissa, ja maskia suositellaan käytettäväksi koko ajan salissa oltaessa, myös puhuttaessa. Tämän lisäksi huolehdimme täysistuntosalissa edelleen turvaetäisyyksistä, ja salissa on tämän vuoksi yhtäaikaisesti koolla suppeampi joukko edustajia.

2. Suullinen kyselytunti

Vastaamassa olivat seuraavat ministerit
pääministeri Sanna Marin
tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikko
valtiovarainministeri Matti Vanhanen
oikeusministeri Anna-Maja Henriksson
perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru
elinkeinoministeri Mika Lintilä
sosiaali- ja terveysministeri Aino-Kaisa Pekonen
opetusministeri Li Andersson
sisäministeri Maria Ohisalo

Puhemies Anu Vehviläinen: Päiväjärjestyksen 2. asiana on suullinen kyselytunti.

Pyydän paikalla olevia ministereitä siirtymään ministeriaitioon. Pyydän niitä edustajia, jotka haluavat esittää kysymyksen paikalla olevalle ministerille, ilmoittautumaan painamalla P-painiketta ja nousemalla seisomaan.

Ministereille esitettiin seuraavat kysymykset:

2.1. Suullinen kysymys kouluväkivallasta (Sofia Vikman kok)

Suullinen kysymys SKT 108/2020 vp

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Vikman.

Keskustelu

16.03 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Koulukiusaaminen on laaja ja sydäntäsärkevä ongelma, jolla on usein kauaskantoiset vaikutukset uhrin elämään. Fyysiselle ja henkiselle väkivallalle täytyy olla nollatoleranssi. Tällä viikolla meitä on järkyttänyt kouluväkivaltatapaus, jossa pahoinpitelystä epäillyt tekijät ja uhri ovat alakoululaisia. Poliisi joutuu puuttumaan viikoittain koulussa tapahtuvaan häiriökäyttäytymiseen. On yhteinen asiaamme huolehtia, että kukaan ei joudu pelkäämään koulussa. Kysyn: Mitä hallitus tekee, jotta jokaisen lapsen koulurauha sekä henkinen ja fyysinen koskemattomuus turvataan? Mikä on hallituksen viesti lukemattomille huolestuneille vanhemmille, joiden lapsi tälläkin hetkellä pelkää mennä aamulla kouluun? Entä millaisia nykyistä parempia välineitä ja [Puhemies koputtaa] resursseja tarjoatte opettajille, jotka varmasti haluavat tehdä [Puhemies koputtaa] kaiken voitavansa turvallisten koulujen puolesta?

16.04 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan kuten edustaja itsekin toteaa, tämä on meidän yhteinen asia. Koulutuksen järjestäjillä, opettajilla ja koulujen aikuisilla on aivan yksiselitteinen lakisääteinen vastuu huolehtia siitä, että kaikkien lasten oikeus turvalliseen oppimisympäristöön ja turvalliseen koulupäivään myöskin toteutuu. Ja jokainen yksittäinen vakava väkivallanteko tai kiusaamistapaus tarkoittaa sitä, että me yhteiskuntana olemme epäonnistuneet näiden lasten kannalta keskeisten oikeuksien turvaamisessa.

Se, mikä on oleellista kouluissa tehtävän kiusaamisen vähentämiseksi, on se, että meillä on toimivat toimintamallit, että niistä on tietoa, on yhteistyötä niin nuorisotyön kuin muiden viranomaisten kanssa, sekä se, että meillä on riittävästi aikuisia koulussa, joilla myöskin on riittävästi aikaa koulun toimintakulttuurin kehittämiseen ja kiusaamisen vastaiseen työhön. Tällä vaalikaudella tullaan muun muassa lisäämään resursseja oppilas- ja opiskelijahuoltoon ja säätämään sitovista mitoituksista näihin palveluihin ja ollaan myöskin lisätty [Puhemies koputtaa] resursseja niin varhaiskasvatukseen kuin perusopetukseen, muun muassa oppilaiden tukeen.

Puhemies Anu Vehviläinen: Pyydän niitä edustajia, jotka haluavat esittää lisäkysymyksiä, ilmoittautumaan painamalla V-painiketta ja nousemalla seisomaan.

16.05 Sofia Vikman kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viime kaudella opetusministeri Grahn-Laasosen johdolla valmistui kiusaamisen estämistä käsitellyt asiantuntijaraportti, jonka toimenpide-ehdotusten toimeenpanon edellinen hallitus jo aloitti. Mihin toimiin tämä hallitus on näiden valmiiden toimenpide-ehdotusten suhteen ryhtynyt?

Toiseksi, arvoisa puhemies: Hallitus on siirtämässä koulupsykologit ja -kuraattorit maakunnallisten sote-organisaatioiden armoille, joten rehtoreilta poistuu yksi tärkeä keino puuttua kouluväkivaltaan ja kiusaamiseen. Psykologien ja kuraattoreiden on tärkeää työskennellä mahdollisimman lähellä, kiinteänä osana koulun arkea. Hallituksen esityksen myötä ammattilaisten apua on entistä vaikeampi saada. [Vasemmalta: Ei pidä paikkaan-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

sa!] Kysyn ministeri Kiurulta: voisitteko vielä kerran harkita, että näitä tärkeitä palveluita ei siirrettäisi maakunnille rehtoreiden ulottumattomiin?

16.07 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viime vaalikaudella opetus- ja kulttuuriministeriössä tosiaan työskenteli tällainen laaja asiantuntijaryhmä, joka teki erittäin ansiokkaan raportin siitä, millä keinoilla voidaan koulukiusaamista ehkäistä ja vähentää. Valitettavasti edellinen hallitus ei juurikaan ehtinyt näitä toimenpiteitä toteuttaa, mutta niitä on pantu toimeen ja tullaan panemaan toimeen tämän vaalikauden aikana. Muun muassa lasten sosioemotionaalaisia taitoja kehittävä hanke eli kiusaamisen vastainen hanke varhaiskasvatuksessa on jo aloitettu, Opetushallitus on tuottanut ja on kohta julkaisemassa oppaan, joka liittyy koulukiusaamisen ehkäisyyn kouluissa, ja sen lisäksi Opetushallitus muun muassa on panostanut opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen, turvallisuuden ja osallisuuden huomioimiseen. Nämä kaikki olivat sellaisia toimenpide-ehdotuksia, mitä tämä asiantuntijaryhmä antoi.

Mitä tulee koulupsykologeihin ja -kuraattoreihin, niin tämä sote-lakikokonaisuus on parhaillaan lausuntokierroksella, ja hallituksen keskeisenä lähtökohtana [Puhemies koputtaa] on ollut se, että nämä palvelut kyllä säilyvät [Puhemies koputtaa] kouluissa ja oppilaitoksissa riippumatta siitä, mikä organisaatio [Puhemies koputtaa] sitten toimii työnantajatahona.

Puhemies Anu Vehviläinen: Muistutan edelleenkin, että minuutti on minuutti ministereille ja edustajille.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.2. Suullinen kysymys kouluväkivallasta (Jenna Simula ps)

Suullinen kysymys SKT 109/2020 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Anu Vehviläinen: Tästä samasta aiheesta on jätetty useampia kysymyksiä, ja seuraavaksi kysyjänä on edustaja Simula.

Keskustelu

16.08 Jenna Simula ps: Arvoisa puhemies! Jokaisella lapsella on lain mukaisesti oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Viimeaikainen uutisointi kouluväkivallanteosta Vantaalla on vain jäävuoren huippu. Suoranaista kouluväkivaltaa tapahtuu päivittäin ympäri Suomen.

Tälläkin eduskuntakaudella on kuultu hyviä aloitteita kiusaamisen ja kouluväkivallan ehkäisemiseksi, kuten se, että kiusaajan tulisi vaihtaa koulua, ei kiusatun. Me perussuomalaiset myös kannatimme esimerkiksi terapeuttisia valmiuksia omaavien aikuisten lisäämistä kouluihin. Hallitukselle ehdotukset eivät kuitenkaan tunnu kelpaavan — kauniita sanoja kyllä riittää.

Yhdenkään lapsen ei tule joutua pahoinpidellyksi koulussa. Miksi hallitukselle ei siis kelpaa tehdyt avaukset, kuten se, että kiusaajan pitäisi vaihtaa koulua eikä kiusatun? Ja oli-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

siko syytä OAJ:n ehdotuksen mukaisesti antaa rehtoreille mahdollisuus evätä kiusaajan oikeus opetukseen ja vaatia asioiden selvittämistä psykologin kanssa?

16.09 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin tietenkin toivotaan kaikkien eduskuntapuolueiden osallistumista siihen työhön, mitä Suomessa tehdään kiusaamisen ehkäisyksi, ja tämä hallitus tulee hallitusohjelman mukaisesti näiden kaikkien jo mainittujen toimenpiteiden lisäksi vielä laatimaan toimenpideohjelman kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisyksi, ja siihen työhön aion — ja olen jo ilmoittanut, että haluan — kutsua kaikki eduskuntapuolueet mukaan, koska näen tämän asian meidän kaikkien yhteisenä ja tiedän, että kaikilla ryhmillä myöskin on esityksiä ja näkemyksiä siitä, miten asiaa pitäisi hoitaa.

Mitä tulee koulun vaihtamiseen, niin Suomen lainsäädäntö turvaa kaikkien oppilaiden oikeuden opetukseen omassa lähikoulussaan ja koulu ei voi pakottaa oppilasta huoltajien tahdon vastaisesti vaihtamaan koulua. Asiantuntijat eivät myöskään kannata tämänkaltaisia toimenpiteitä kiusaamisen ehkäisyksi, koska yleensä kiusaaminen on paljon monimutkaisempi ilmiö. Siihen osallistuu yleensä muitakin oppilaita kuin vain yksi, [Puhemies koputtaa] eli kyse on ryhmäilmiöstä, ja monet kiusaajat [Puhemies koputtaa] ovat myöskin itse joutuneet kiusaamisen kohteeksi.

16.10 Jenna Simula ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koulumaailma ja lasten kasvatus ovat muuttuneet. Koulut ovat suurempia, ja häiriökäyttäytymistä esiintyy yhä nuoremmilla lapsilla. Pieniä kyläkouluja on lakkautettu, avoimet opiskeluympäristöt ovat lisänneet keskittymisvaikeuksia, ja esimerkiksi kunnioitus aikuisia kohtaan on kadonnut. Myös vieraskielisten lasten määrän hurja kasvu on tuonut omat ongelmansa. Vastuuton maahanmuuttopolitiikka on omiaan lisäämään turvattomuutta kouluissa muun muassa kielimuurin ja kulttuurierojen vuoksi. Haluttomuus kotoutua näkyy jo varhain. Opettajat pelkäävät usein puuttua kiusaamistilanteisiin potkujen, vanhempien, rasismisyytösten ja syytteiden pelossa. Kysynkin: tunnustaako hallitus lainkaan mainitsemiä juurisyitä, jotka lisäävät turvattomuutta kouluissa, ja miten aiotte helpottaa opettajien kynnystä puuttua ongelmiin?

16.11 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä kyllä vierastan tällaista puhetta ja ajattelutapaa, jossa ajatellaan, että ikään kuin kiusaamisen syy olisi tietty ryhmä lapsia tai muualta tänne muuttaneet — näin ei suinkaan ole. [Jussi Halla-ahon välihuuto] Sen sijaan tiedetään, että kun kiusaamisesta puhutaan, niin yleensä siihen liittyy myöskin esimerkiksi syrjintää ja rasismia. Suomessa on tutkittu muun muassa afrikkalaistaustaisten suomalaisten kokemuksia koulumaailmasta ja varhaiskasvatuksesta, ja tässä tutkimuksessa tuli ilmi, että monien ensimmäiset rasismikokemukset olivat jo varhaiskasvatuksesta. Eli tältä osin lähdän kyllä itse siitä, että meillä on velvollisuus turvata aivan joka ikisen lapsen oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. [Sebastian Tynkkynen: Ohitatte kysymyksen!]

Toimenpiteitä tarvitaan lasten oppimisen tuen vahvistamiseksi. Siihen luodaan uutta lainsäädäntöä varhaiskasvatukseen tällä vaalikaudella, minkä lisäksi ohjataan rahaa perusopetukseen lasten oppimisen tuen vahvistamiseksi.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.3. Suullinen kysymys kouluväkivallasta (Anneli Kiljunen sd)

Suullinen kysymys SKT 110/2020 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiljunen Anneli.

Keskustelu

16.12 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa rouva puhemies! Koulukiusaaminen sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta ei ole koskaan hyväksyttävää. Suomessa jokaisen on tunnettava olonsa turvalliseksi. Aivan erityisesti tämän täytyy toteutua lasten kohdalla. Lapset ovat suojattomia, kun he joutuvat kiusaamisen kohteeksi. Nyt sosiaalinen media on tehnyt kiusaamisesta entistäkin raadollisempaa. Se mahdollistaa kiusaamisen, joka tavoittaa uhrin kaikkialla: kotona, koulussa, vapaa-ajalla, aamulla, päivällä ja yöllä. Sosiaalisen median kautta kiusaamisen väkivaltatilanteet levitetään myös muiden ihmisten katsottavaksi. Pahimmillaan tämä vaikuttaa kielteisesti lapsen terveyteen, hyvinvointiin ja koko loppuelämään.

Arvoisa puhemies! Kysynkin ministeri Anderssonilta: mitkä ovat hallituksen välittömät toimenpiteet kiusaamisen mutta erityisesti sosiaalisen median aiheuttamien ongelmien poistamiseksi? [Oikealta: Hyvä kysymys!]

16.14 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan kuten kysyjä totesi, niin haasteita tämän päivän koulujen arjessa tuottaa se, kuten tässä todettiin, että kiusaaminen on myöskin siirtynyt yhä voimakkaammin erilaisiin sosiaalisen median alustoihin ja erityyppisiin kanaviin. Siinä se työ, mitä Opetushallituksen kautta tehdään, että vahvistetaan opettajien osaamista tämänkaltaisen kiusaamisen havaitsemisessa, on äärimmäisen tärkeitä. Sitä tuetaan tämän vaalikauden aikana. Myöskin kodin ja koulun välinen yhteistyö on äärimmäisen tärkeää tämänkaltaisten kiusaamistapausten havaitsemisessa, koska usein on niin, että kotona sisarukset tai vanhemmat ehkä havaitsevat myöskin sosiaalisen median kautta tulleita viestejä eri tavalla kuin mitä opettaja siinä oppilaitoksen arjessa pystyy havaitsemaan. Tämän lisäksi nuorisotyön toimijat toimivat yhä vahvemmin myöskin sosiaalisen median kanavissa, ja minusta on äärimmäisen tärkeitä, että he ovat myöskin siellä läsnä, jotta nuoret voivat matalalla kynnyksellä ottaa yhteyttä, jos joutuvat syrjinnän, kiusaamisen tai henkisen [Puhemies koputtaa] väkivallan kohteeksi.

16.15 Paula Risikko kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiusaamista on ollut maailman sivu, ja me kaikki tiedämme sen negatiiviset vaikutukset, ja me tiedämme, ettei ole mitään hokkuspokkustempua, millä se yhtäkkiä saadaan pois. Tässä tuli hyviä esimerkkejä siitä, miten netissä se on paljon, paljon helpompaakin kuin fyysisesti nähdessä.

Me emme voi lähteä siitä, että vain sitä kiusattua autetaan, vaan myös kiusaaja tarvitsee apua, ja moniammatillista apua. Kun miettii niitä juurisyytä, niihinhan meidän pitäisi paneutua. Kun miettii, että meillä on 20 prosentilla lapsista ja nuorista mielenterveysongelmia, ADHD-diagnoosi — sen esiintyvyys on 5 prosenttia — puhumattakaan päihdeongelmista, perheongelmista, niin eikö nyt pitäisi laittaa kaikki liikenevät varat nimenomaan siihen kivijalan rakentamiseen ja varhaiseen puuttumiseen? Tiedän, että on laitettukin, mutta

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

aivan liian vähän. Eikö nyt kannattaisi satsata nimenomaan kivijalkaan eikä rakentaa uusia kerroksia?

16.16 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni meidän kannattaa ja pitää tehdä sekä—että, siis panostuksia tarvitaan niin varhaiseen vaiheeseen, varhaisiin vuosiin kuin esimerkiksi sinne toiselle asteelle. Puhuja on aivan oikeassa siinä, että mitään nopeita hokkuspokkustemppeja ei löydy, vaan kyse on siitä, että me pitkäjänteisesti tuemme opetuslallalla työskenteleviä, huolehditaan siitä, että resurssit ovat riittävät ja että tieto hyvistä toimintamalleista myöskin leviää eri puolille Suomea. Minä pidän äärimmäisen tärkeänä tässä yhteydessä tätä varhaiskasvatuksen oppimisen tuen mallia, mikä nyt tulee etenemään myös lainsäädäntöhankkeena tämän vaalikauden aikana, ja tämän pitkäjänteisen työn vahvistamiseksi myöskin nämä lisäpanostukset, mitä tehdään oppilas- ja opiskelijahuoltoon, jotka tulevat kohdistumaan niin perusopetukseen kuin toiselle asteelle, kyllä auttavat ja ovat tässä keskeisen tärkeitä.

16.17 Jussi Halla-aho ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiusaaminen ja väkivalta ovat painajaista paitsi uhreille myös näiden vanhemmille, koska mikään ei ole normaalille ihmiselle pahempaa kuin tunne siitä, että ei voi suojella omaa lastaan. On täysin ymmärrettävää, että Vantaan tapaus on mennyt ihmisillä tunteisiin, ja toivon, että tämä rai-vo johtaa muuhunkin kuin päättäjien huolestuneisiin twiitteihin tai nollatoleranssijulistuksiin.

Väkivallan ja kiusaamisen takana on varmasti moninaisia syitä, mutta uhri ei voi jäädä odottamaan juurisyyden ratkaisua. Opettajilla pitää olla keinot ja laillinen selkänöja toimia heti. Juuri se, että näitä keinoja ei ole, johtaa siihen, että kiusaaminen lakaistaan maton alle, kunnes tapahtuu jotain kauheaa. Kysynkin hallitukselta: aiotaanko konkreettisia, nopean toiminnan mahdollistavia keinoja opettajille lisätä?

16.18 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysyjä ei valitettavasti tarkentanut, minkä tyypisiä keinoja hän tarkoittaa tai mitä keinoja hän haluaisi lisätä keinovalikoimaan. Se, mitä pystytään oppilaitosarjessa jo tekemään, liittyy tietenkin oppilaan poistamiseen luokkahuoneesta, opetustilasta, jälki-istunnon määräämiseen, myöskin oppilaan kotiin lähettämiseen, ja äärimmäisissä tapauksissa myöskin määrälläinen erottaminen on perusopetuksessa mahdollista. Samaten, jos puhutaan oikein vakavista tapauksista, myöskin rikosoikeudellinen vastuu, mikäli puhutaan opetuksen järjestäjästä, tai jopa vahingonkorvausvastuu voi tulla kyseeseen.

Muuten, mitä tulee lainsäädännöllisiin muutoksiin, meillä on ollut tarkoitus käydä läpi niitä ehdotuksia, mitä tämä asiantuntijaryhmä viime kaudella antoi lainsäädännön muuttamiseksi osana sitä työtä, mitä kaikki puolueet yhdessä tulevat tekemään tämän toimenpideohjelman puitteissa.

16.19 Mikko Kinnunen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kaikki fyysinen ja henkinen väkivalta on tuomittavaa. Jokainen tapaus on liikaa. Kun itsetunto ja omanarvontunto murenevät ja tilalle tulee pelko, voimaantumisen vie aikaa.

Koulujen yhteisöllinen ilmapiiri vähentää kiusaamista. Uudet kaverit, harrastukset, turvalliset aikuiset, yhteisöt auttavat. Kysyn ministereiltä: Miten edistämme erilaisuuden kunnioittamista ja sietämistä kouluissa muuten kuin niin, että itse näytämme täällä eduskun-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

nassa mallia ja käyttäydymme kunnioittavasti toisiamme kohtaan? Miten voimme tukea rehtoreita koulujen kannustavan ilmapiirin johtajina ja luojina koronakiireiden keskellä?

16.20 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta puhuja kyllä hienosti toi esille, että kyllä esimerkin voima on suuri, ja tältä osin meillä on kaikilla rooli ja vastuu suomalaisessa yhteiskunnassa, niin aikuisilla kuin lapsilla.

Mitä tulee koulun toimintakulttuuriin, niin minä painottaisin ja toistaisin ehkä sen, mitä sanoin aikaisemmin, että oleellista on se, että on riittävästi aikuisia, joilla on riittävästi aikaa. Ja tämä on kyllä äärimmäisen ajankohtaista myöskin nyt, kun eri puolilla Suomea tällä hetkellä kunnissakin pohditaan aika vaikeita valintoja suhteessa talouteen: siihen, että jos pitää säästää, mistä säästetään. Ja kyllä minun vahva viestini opetusministerinä on ollut se, että aina kun säästöjä ja leikkauksia kohdistetaan opetus- tai sivistystoimeen, niin se on myöskin resurssien viemistä pois siltä työltä, mitä kouluissa tehdään koulun toimintakulttuurin vahvistamiseksi ja kehittämiseksi, sekä kiusaamisen vastaiselta työltä.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.4. Suullinen kysymys kouluväkivallasta (Inka Hopsu vihr)

Suullinen kysymys SKT 111/2020 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Hopsu.

Keskustelu

16.21 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Koulukiusaaminen ja väkivalta ovat herättäneet huolta meissä kaikissa — ei vain viime päivien uutisten valossa, vaan siksi, että kiusaaminen, väkivallanteot ja lasten ja nuorten pahoinvointi ovat kaikissa viimeaikaisissa oppilaskyselyissä nousseet. Ne ovat suomalaisen koulun surullista arkipäivää. Me emme saa enää sulkea silmiämme ja korviamme tämän asian edessä. Opettajilla ja rehtoreilla pitää olla välineet — ja velvoite — puuttua koulussa tai toisen asteen oppilaitoksessa tapahtuvaan väkivaltaan tehokkaasti ja saada apua tilanteiden ennaltaehkäisyyn poliisilta ja sosiaaliviranomaisilta, esimerkiksi Ankkuri-toiminnan avulla.

Ministeri Andersson tai ministeri Ohisalo, millaisia matalan kynnyksen keinoja ja toisaalta velvoitteita puuttua kouluväkivaltaan ja kiusaamiseen on jatkossa tarjolla oppilaille, opettajille ja kouluille sekä oppilaitoksille?

16.22 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin mielestäni tärkeätä painottaa — että viesti tulee selväksi — että velvoite puuttua kiusaamiseen on jo olemassa. Se on jo lainsäädännössä opetuksen järjestäjillä, kaikilla, jotka koulussa toimivat, ja mielestäni on tärkeätä, että niin vanhemmat kuin myöskin lapset itse tietävät siitä.

Kuten kysyjä totesi, matalan kynnyksen palveluita — yhteistyömalleja, mitä on kehitetty — on eri puolilla Suomea. Yhteistyöstä lastensuojeluviranomaisten kanssa, monissa tapauksissa myöskin poliisin ennalta estävän työn kanssa, on saatu hyviä tuloksia. Sekin on

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

ollut tapa terävöittää kaikenikäisille oppilaille, että vakavissa tapauksissa voi olla kyse henkisestä tai fyysisestä väkivallasta eli teosta, joka voi täyttää rikoksen tunnusmerkistää.

Myöskin kolmannen sektorin toimijoiden, erilaisten järjestötoimijoiden, kanssa tehdään eri puolilla Suomea hyvää työtä kiusaamista vastaan muun muassa vaikeiden ja pitkään jatkuneiden kiusaamistapausten selvittelyssä.

16.23 Sisäministeri Maria Ohisalo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysymys on erittäin tärkeä, ja on hienoa, että tämä huoli jaetaan koko tässä salissa yhdessä ja että me voimme kaikki panostaa yhdessä siihen. Kuten täällä on mainittu, tämä moniammatillinen työskentelymalli — Ankkuri-tiimi yhtenä esimerkkinä — on jo nykyisellään erittäin toimiva malli, jossa poliisi yhdessä sosiaalitoimen, terveystoimen ja nuorisotyön kanssa puuttuu tilanteisiin jo siinä vaiheessa, kun ne eivät vielä ole menneet liian pahoiksi. Pahimmillaan kiusaamisessa on kyse jo rikosasiasta.

Tässä asiassa hallitus on jo edennyt. Se on lisännyt poliisien resursseja, ja esimerkiksi tänä vuonna poliisille tulleita uusia määrärahoja on nimenomaan kohdistettu lapsiin kohdistuvien rikosten ennalta estämiseen, ja totta kai on niin, että tämä työ ei voi loppua siihen, mitä tämä hallitus tekee. Tämän täytyy jatkua tästä pitkälle.

Koronakriisi on osoittanut sen, että jo valmiiksi vaikeassa asemassa olevat ihmiset ovat myös kärsineet entistä enemmän. Se, että esimerkiksi lastensuojeluilmoituksia ei moniammatillisessa yhteistyössä ole pystytty tekemään tänä aikana, osoittaa sen, että korona saattaa pahimmillaan vielä pahentaa tilanteita, joissa ei päästä puuttumaan [Puhemies koputtaa] lasten ja nuorten arkeen hyvissä ajoin.

16.25 Ville Tavio ps (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tahdon vähän nostaa esiin vielä tuota lasten ja nuorten sosiaalisen median käyttöä, koska sen ongelmista ei olla ehkä puhuttu tarpeeksi, ei olla havahduttu niihin. Siellä ei ole se pelkkä kiusaamismahdollisuus, vaan kun lapset ovat kasvaessaan heikommassa asemassa, niin se sosiaalisen median käyttö — itse asiassa usean yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan — lisää mielenterveyden ongelmia. Se pinnallisuus, mikä siellä on, vääristää minäkuvaa. Siitä seuraa aika vakavaa pahoinvointia tulevaisuuden aikuisille, minkä yhteiskunta sitten maksaa.

Perussuomalaiset tahtoisivat kysyä kännykän käytöstä kouluissa. Tarvitseeko sitä kännykkää näpertää siellä koulussa, kun varmaan täälläkin näkee, että aikuisena ehtii näpertää ihan tarpeeksi? Nyt on apulaisoikeusasiamies antanut päätöksen, että opettajat eivät saa kerätä oppilaiden kännyköitä pois tunnin ajaksi. Tarvitseeko koulupäivän aikana edes käyttää sitä älypuhelinia? Kysyn ministeriltä: aiotteko tehdä vaadittavat lakimuutokset, että ne kännykät [Puhemies koputtaa] saataisiin pois kouluista?

16.26 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yleisenä käytäntönä voi todeta sen, että opetusministeri aika vähän puuttuu sellaisiin asioihin, jotka liittyvät siihen koulujen arkeen, siis tämäntyyppisiin toimintamalleihin, jotka enemmän ovat [Mika Niikon välihuuto] niiden vastuulla, jotka toimivat ja työskentelevät oppilaitoksen arjessa, rehtorit ja opettajat ynnä muut.

Sellaista viestiä en ole itse saanut opetuksen kentältä tai sidosryhmiltä, että toivottaisiin lakimuutosta nimenomaan tämän kännykkäasian hoitamiseksi. Olen siksi luottanut siihen, että opetusalan ammattilaiset kyllä pystyvät puuttumaan niissä tilanteissa, joissa se on häiritsevää, häiritsee opetusta tai häiritsee muita oppilaita, eli ainakaan opetusministerin kor-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

viin asti ei ole kantautunut opetusalan ammattilaisilta toiveita lakimuutoksista tältä osin. [Välihuutoja perussuomalaisten ryhmästä]

16.27 Sari Multala kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vantaalaisessa koulussa tapahtunut väkivallanteko on järkyttävä, ja kuten täällä on todettu, valitettavasti se ei ole ainutlaatuinen. Sen sijaan, että kyselemme täällä, että mitä sinä tai mitä joku toinen voisi tehdä, voisimme kysyä kaikki itseltämme: mitä minä voin tehdä? Jokainen meistä, jolla on lapsia, jokainen, joka on lasten kanssa tekemisissä, on vastuussa siitä, että meidän yhteiskuntamme on sellainen, että jokaisen lapsen on turvallista tulla kouluun.

Olen iloinen siitä, että opetusministeri Andersson kertoi meille, että näitä asiantuntijoiden esittämiä toimia ollaan nyt pistämässä toimeen. Opetushallitus tuo ohjeistuksen, se on erittäin hyvä.

Itse olen pyrkinyt omalta osaltani huolehtimaan siitä, että meidän kaupungissamme Vantaalla huolehditaan nyt siitä, että kaikki toimintamallit ovat kunnossa ja tällaista ei enää koskaan pääsisi tapahtumaan. Se ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan kaikki aikuiset mukaan. Lyhyellä aikavälillä palkataan lisää aikuisia, luodaan käytännössä tämmöinen Ankkuri-toiminnan tyyppinen malli näihin vakaviin tapauksiin.

Mutta, opetusministeri Andersson, kysyisin: sen sijaan, että nyt pohditaan uusia [Puhemies koputtaa] toimenpiteitä, voisivatko kaikki parlamentaarikot yhdessä pohtia, miten jokainen meistä eri rooleissa voisi vaikuttaa siihen, [Puhemies: Aika!] ettei tällaista enää tapahtuisi?

16.28 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen kyllä kysyjän kanssa aivan samaa mieltä, että totta kai jokaisella ihmisellä on vastuu siitä, minkälaista esimerkkiä me annamme, vastuu siitä, miten me käyttäydymme toisiamme kohtaan niin täällä salissa kuin tämän salin ulkopuolella, esimerkiksi sosiaalisen median kanavissa, mistä tässä aikaisemmin kannettiin huolta.

Ja uskon kyllä itse, että jos jokin asia yhdistää poliitikkoja, yhdistää puolueita poliittisen skaalan eri laidoilta Suomessa, niin koulukiusaamisen vastainen työ. Uskon, että meillä on yhteinen vahva tahto huolehtia siitä, että tältä osin kaikkien suomalaisten lasten oikeudet myöskin toteutuvat, ja tämä on ollut yksi syy, minkä takia minä olen halunnut kutsua kaikki eduskuntapuolueet mukaan tähän toimenpideohjelman työstämiseen, että me voimme myöskin yhdessä antaa signaalin koko suomalaiseen yhteiskuntaan siitä, että tämä on yhteinen asia ja tämä on asia, josta me olemme kaikki samaa mieltä.

16.29 Kristiina Salonen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aina kun koulukiusaamiseen puututaan, lähetetään vahva viesti koko yhteisölle siitä, että tämä ei saa enää toistua, ja se on tärkeä viesti. Mutta kun puutumme kiusaamiseen, olemme usein jo myöhässä. Sitä ovat edeltäneet vuosien ikävät tilanteet, vuosien painostus, usein se on voinut jatkua alakoulusta aina yläkouluun asti, ja se seuraa sitä ihmistä myöskin aina aikuisuuteen asti.

Kiusaamisen varhaiset enteet näkyvät jo päiväkodeissa. Se on enemmän siellä toisen lapsen poissulkemista, leikin ulkopuolelle jättämistä. Me tiedämme, kuten ministeri totesi, että päiväkodeissa tehdään jo paljon työtä lasten tunnetaitojen ja yhdessä leikkimisen parantamiseksi, ja tämä on tärkeää.

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

Kiusaajan taustalla on usein kuitenkin oman perheen pahoinvointia. Arvoisa ministeri, koronakriisi on lisännyt huoltajuusriitoja, parisuhdeongelmia, [Puhemies koputtaa] taloudellista huolta. Nämä vaikuttavat väistämättä lapsiin. Mitä voisimme tehdä perheiden hyvinvoinnin parantamiseksi?

16.31 Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erittäin tärkeätä on huomata, että lasten ongelmat ovat koko perheen ongelmia. Sen takia erittäin olennaista on koko eduskunnan sitoutuminen perhepolitiikan tekemiseen. Lasten ja perheiden arjen tukeminen käy käsi kädessä. Siltä osin olemme lisäämässä ensinnäkin merkittävästi resursseja siihen, että me voimme aidosti tehdä lasten ja perheiden palveluissa muutoksia ja vastata tämän päivän perheiden tarpeisiin. Toisaalta meidän on käynnistettävä tukitoimia paljon varhaisemmin, paljon intensiivisemmällä tavalla, jotta lasten ja nuorten kohdalla heti, kun tulee ongelmaa, siihen pystytään puuttumaan. Tältä osin oppilas- ja opiskelijahuollon tarpeiden nosto on olennaista, ja siihen jo ministeri Andersson viittasi.

Lisäksi matalan kynnyksen tukipalveluiden ulottaminen kouluun niin, että keskusteluapu alkaa heti, on aivan olennainen tekijä, [Puhemies koputtaa] jolla me voimme jatkossa menestyä. Tämä toimintamalli on nyt lanseerattu eri puolille Suomea heti hallituskauden aluksi, ja kiitos siitä eduskunnalle.

16.32 Veronica Rehn-Kivi r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Alla barn har rätt till en trygg skolgång och alla former av mobbning och våld mellan eleverna måste genast åtgärdas och stoppas.

Kaikilla kouluissa työskentelevillä aikuisilla, oppilashuollolla sekä ennen kaikkea perheillä on vastuu siitä, että jokaisen oppilaan koulunkäynti on turvallista ja että koulunkäynti on hänelle mukava kokemus. Kysynkin hallitukselta: voiko hallitus vaikuttaa siihen, että ymmärrys asian vakavuudesta ja vuorovaikutus koulun, oppilashuollon ja lasten vanhempien välillä paranevat?

16.33 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus voi kyllä omalta osaltaan vaikuttaa ja hallituksen kuuluukin vaikuttaa siihen, että asian vakavuus tulee ymmärretyksi koko suomalaisessa yhteiskunnassa. Taas kerran näen, että se on sellainen asia, jossa jokainen tässä salissa voi tehdä oman osansa.

Monet kiusaamisen uhrat ovat olleet yhteydessä ja ihan tuoneet esille sen, että vakavissa tapauksissa tosiaan ei pidä puhua koulukiusaamisesta vaan suoranaista väkivallasta, henkistä tai fyysistä sellaisesta. Ja minusta tämäkin on tärkeä viesti, joka liittyy siihen, kuinka vakavasta asiasta on kyse.

Vuorovaikutusta tarvitaan ehdottomasti niin kodin ja koulujen kuin esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuollon ja muiden ammattiryhmien välillä. Taas kerran näen, että tämäkin, että me pidämme huolta koulutuksen resursseista — että sieltä ei leikata tai vähennetä opettavaa henkilöstöä, että me nyt vahvistamme oppilas- ja opiskelijahuoltoa, tuomme sinne ne mitoitukset — tukee tätä vuorovaikutusta ja tukee myöskin sitä, [Puhemies koputtaa] että opettajilla on aikaa koulun toimintakulttuurin kehittämiseen.

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

16.34 **Kaisa Juuso ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ruotsissa opettajilla on kokonaistyöaika, joka tarkoittaa käytännössä sitä, että he ovat paikalla koulussa kahdeksasta neljään, ja kokemuksesta tiedän, että heillä on silloin myöskin aikaa tukiopeutukseen, heillä on aikaa kiusaamistilanteiden ratkomiseen ja heillä on aikaa yhteydenpitoon vanhempien kanssa muutoinkin kuin Wilman välityksellä. Suomessa tätä velvoitetta kokonaistyöaikaan ei ole. Ruotsissa ja Norjassa oppilailla on myös oikeus vahingonkorvaukseen, mikäli kiusaamiseen ei puututa riittävällä tavalla. Arvoisa opetusministeri, ovatko nämä teidän mielestänne sellaisia työkaluja, joilla tähän kiusaamisongelmaan voitaisiin puuttua?

16.35 **Opetusministeri Li Andersson** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia edustajalle hyvin konkreettisista kysymyksistä ja ratkaisuehdotuksista.

Ehkä sen verran totean, että nämä työaikaan liittyvät kysymykset eivät ole hallituksen työkalupakissa vaan ovat niiden työmarkkinaosapuolten asia, jotka niistä neuvottelevat.

Muilta osin, kuten totesin jo aikaisemmin, myöskin Suomessa voi tulla kyseeseen vahingonkorvausvelvollisuus, kun puhutaan opetuksenjärjestäjistä — jos on kyse vakavasta tapauksesta, jossa opetuksenjärjestäjä on laiminlyönyt omia velvoitteitaan lainmukaisesti turvata tätä turvallista opiskeluympäristöä — ja joissain äärimmäisissä tapauksissa myöskin rikosoikeudellinen vastuu liittyy virkarikoksiin.

16.36 **Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erittäin tärkeä keskustelu, ja on erittäin tärkeätä, että me saamme myöskin viestin perille siitä, että jokainen väkivallanteko on yksi liikaa. Myös koulukiusaaminen, kun se on pahoinpitelyä, on rikos, ja vaikka tekijä olisi alle 15-vuotias, hänelle saattaa siitä syntyä myös vahingonkorvausvastuu. Tämä on asia, mikä pitää myös pitää mielessä. Jokaisen vanhemman on myös hyvä muistuttaa omia lapsiaan siitä, että ei ketään saa kiusata, ei fyysisesti, ei henkisesti, ja siitä, että siitä voi joutua vastuuseen, vaikka ei olisi täyttänyt 15 vuotta. Vanhemmilla on vastuu omista lapsistaan, on tämmöinen valvontavastuu, ja myös vanhemmat voivat joutua vahingonkorvauksen maksajiksi, jos heidän lapsensa syyllistyvät rikolliseen tekoon. Tämä on myös hyvä asia [Puhemies koputtaa] muistaa ja muistuttaa lapsia niin koulussa kuin siellä [Puhemies koputtaa] kotona keittiönpöydän ääressä.

16.37 **Sari Sarkomaa kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vantaan koulussa tapahtunut väkivallanteko on vakava rikos, ja on tärkeää, että ihan joka kodissa, joka koulussa ja myös täällä eduskunnassa pysähdytään miettimään, mitä voimme tehdä, että voimme estää vastaavaa tapahtumasta. Opettajat ovat nostaneet esille vahvan huolen siitä, että hallitus on nyt siirtämässä maakuntiin oppilashuollon, joka on keskeisin keino vaikuttaa ja estää kiusaamista ja puuttua väkivallantekoihin. Viimeksi eilen psykologit, keskeiset asiantuntijat, totesivat, että tämä siirto, ei vain hallinnon siirtona vaan pykälämuutoksina, romuttaa sen keskeisen keinon, sillä oppilashuolto voi auttaa lapsia ja nuoria ja todellakin estää väkivaltaa ja kiusaamista kouluissa. Vetoan ja pyydänkin, että hallitus, kuulisitte tämän hätähuudon asiantuntijoilta ja peruisitte tuon esityksen. Tämä on erityisen tärkeää sen takia, että merkittävä osa vakavastakaan kiusaamisesta ja väkivallanteista ei tule aikuisten korviin. Kysynkin: mitä hallitus aikoo tehdä, jotta lapset uskaltaisivat puhua, uskaltaisivat kertoa väkivallasta ja kiusaamisesta, [Puhemies koputtaa] että lapset voisivat

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

ilman pelkoa luottaa, että kun siitä puhuu, [Puhemies koputtaa] kiusaamisesta ja väkivalta, kiusaaminen ei pahene vaan oikeasti saa apua.

16.38 Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt on hyvin tärkeää, että me ymmärrämme, että hallituksen sote-esityksessä ei ole sellaista kohtaa, johon jo kahdesti on tässä keskustelussa vedottu ja annettu ymmärtää, että opiskelijoita palvelevat kuraattorit ja psykologit siirrettäisiin kouluista ja oppilaitoksista pois. Näin ei olla tekemässä. Kysymys on sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta, jossa toteamme, että koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto ovat terveydenhuollon palveluja. Johdetaanko näitä ihmisiä, jotka ovat kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilökuntaa — neljä eri ammattihenkilöiden ryhmää — ja jotka lapsia ja nuoria palvelevat tämän kouluverkkomme puitteissa, rehtoreiden toimesta vai johdetaanko heitä sosiaali- ja terveydenhuollon johtajien toimesta? Tässä sote-esityksessä lähdetään siitä, että nämä palvelut säilyvät ja ne toteutetaan aina lähipalveluina kouluissa ja oppilaitoksissa [Puhemies koputtaa] ja nämä tilat on tarjottava kouluissa ja oppilaitoksissa. Nyt on kysymys vain siitä, [Puhemies koputtaa] kuka johtaa. Sote-porukkaa johtaa sote-porukka.

16.40 Ari Koponen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jo perusopetuslain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, mutta nämä lainkohdat eivät tällä hetkellä täyty. Tälläkin hallituskaudella on tehty hallitukselle useita erilaisia aloitteita yli puoluerajojen. Osaa näistä uusista, ennaltaehkäisevistä toimintamalleista on pilotoitu Suomessa tai ulkomailla todella rohkaisevilla tuloksilla, eli konkreettisia ratkaisuehdotuksia ongelmiin löytyisi. Asian ratkaisu pätkinäkuoressa: tunnetaidot, hyvinvoiva kouluympäristö, hyvinvoivat oppilaat, hyvinvoivat opettajat ja oppilashuolto. Ei hyvinvoivan lapsen tai aikuisen tarvitse kiusata. Hyvinvoivassa kouluympäristössä myös opitaan paremmin.

Arvon hallitus, mihin nämä kaikki teille suunnatut ehdotukset ovat edenneet? Voimme sanoa, etteivät ne toimi, jos te ette edes kokeile niitä laajemmin? Juuri tämä osoittaa hallituksen välinpitämättömyyden ja sen, miksi emme todellakaan voi sanoa tehneemme kaikkeamme koulussa esiintyvän väkivallan ja kiusaamisen estämiseksi. Kaikille kaikkea, [Puhemies koputtaa] kohta kukaan ei saa mitään — se on tämän hallituksen ongelma. [Puhemies koputtaa] Priorisoikaa.

16.41 Opetusministeri Li Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä hallitus on käynnistänyt Oikeus oppia -nimisen yli 300 miljoonan hankkeen, jonka tavoitteena on vahvistaa laatua ja tasa-arvoa niin varhaiskasvatuksessa kuin perusopetuksessa. Se, mitä tämän hankkeen puitteissa tehdään konkreettisesti, on se, että me annamme myös rahallisia resursseja koulutuksen järjestäjille muun muassa juurikin näiden ennaltaehkäisevien toimintamallien toteuttamiseen. Ehkä erotuksena on se, että minä en pidä viisaana, että hallitus menee sanomaan juuri sen, miten kaikissa eri kunnissa ja kaikissa eri kouluissa pitäisi toimia, vaan luotan siihen, että myöskin kouluissa tiedetään, että tarvitaanko tähän meidän kouluympäristöön psykiatrinen sairaanhoitaja, tarvitaanko tänne lisää erityisopettajia, tarvitaanko nuorisotyöntekijöitä vai ehkä koulumummoja tai -vaareja. Meillä on lukuisia erilaisia hyviä toimintamalleja, ja näen, että parhaiten me tuemme näitä ennaltaehkäiseviä toimintamalleja pitämällä huolta siitä, että resurssit siellä oppilaitosten arjessa [Puhemies koputtaa] ovat kunnossa.

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

16.42 **Marko Kilpi kok** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kukaan ei valvo kouluja. Kukaan ei varmista, että koulutuksen järjestäjät tekevät riittävästi kouluväkivallan tilanteiden hoitamiseksi. Ruotsissa ja Norjassa valvotaan, ja siellä on mahdollista hakea vahingonkorvauksiakin tämmöisissä tilanteissa. Suomessakin lainsäädäntö tämän kyllä mahdollistaisi, mutta meiltä puuttuu valvonta. Meillä ei ole yhteneviä suunnitelmia eikä toimintamalleja kouluväkivaltatilanteiden hoitamiseksi, ei valtakunnallisesti eikä kunnallisesti. Jokainen koulu saa hoitaa hommansa niin kuin haluaa. Yhdessä koulussa toimenpiteet toimivat, toisessa eivät, ja tämmöiset koulut saattavat olla näköyhteyden päässä toisistaan. Kaiken muun lisäksi tämä on valtava tasavertaisuusongelma.

Tässä vain muutamia ongelmia mainitakseni. Ne ovat hyvin selkeitä, perustavaa laatua olevia, rakenteellisia, mitään uutta ei niitten korjaamiseksi tarvitse tehdä, ja kaiken lisäksi nämä korjaustoimenpiteet saattaisivat olla vielä hyvinkin kustannusneutraaleja. Edellä mainittujen lisäksi minä nyt haluaisin arvon hallitukselta kysyä: milloinka ryhdytään ihan oikeasti hommiin, korjattavaa nimittäin löytyy?

16.43 **Opetusministeri Li Andersson** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hommiin on jo ryhdytty, hommia pitää tehdä koko ajan, ja niiden pitää myöskin jatkua tämän hallituskauden jälkeen. Minä olen tänään kyselytunnin aikana jo luetellut useita eri toimenpiteitä, mitä on tehty: Olemme käynnistäneet tämän ison Oikeus oppia -hankkeen jo viime syksynä, olemme toimeenpanneet niitä ehdotuksia, jotka tämä laaja asiantuntijaryhmä, joka työskenteli viime vaalikaudella, on ehdottanut. Sen lisäksi tulemme tekemään toimenpideohjelman, johon työhön me osallistamme mukaan kaikkia eduskuntapuolueita. Tulemme muuttamaan varhaiskasvatustalainsäädäntöä tuen oppimisen vahvistamiseksi sekä vahvistamme oppilas- ja opiskelijahuollon resursseja ja säädämme sitovista mitoituksista näihin palveluihin. Nämä nyt muutamia esimerkkejä mainitakseni siitä, mitä tämä hallitus tulee tekemään tämän vaalikauden aikana. Mutta tässä työssä onnistutaan ainoastaan, mikäli se on pitkäjänteistä, mikäli kaikki tässä salissa ovat sitoutuneita pitämään huolta meidän sivistyspalveluistamme ja niiden tulevaisuudesta.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.5. Suullinen kysymys EU:n elpymispaketista (Sari Essayah kd)

Suullinen kysymys SKT 112/2020 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Anu Vehviläinen: Seuraava kysymys, edustaja Essayah.

Keskustelu

16.45 **Sari Essayah kd:** Arvoisa rouva puhemies! Kristillisdemokraatit eivät ole hyväksyneet EU:n elpymisrahaston perustamista, koska emme halua sitoutua vuosikymmeniksi EU:n yhteiseen velkaan sen maksajana ja takaajana.

Hallitus sen sijaan on tähän kokonaisuuteen sitoutunut ja perustellut sitä muun muassa sillä, että kysymys on kertaluontoisesta asiasta. Muun muassa valtiovarainministeri Vanhanen totesi hiljattain, että Suomi ei hyväksy elvytyspaketista pysyvää.

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

Nyt kuitenkin Euroopan keskuspankki on todennut, että EU:n kannattaisi tehdä rahastosta pysyvä. Samaa ovat aiemmin tuoneet esille Ranskan Emmanuel Macron sekä myös Saksan valtiovarainministeri.

Ensi viikolla on EU-huippukokous ja otetaan kantaa tähän omien varojen sopimukseen, jonka kautta elpymisvälineen lainanotto, 750 miljardia, mahdollistetaan. Kysynkin asianomaiselta ministeriltä: aikooko nyt Suomen hallitus omien varojen sopimuksessa vaatia selkeää kirjausta siitä, [Puhemies koputtaa] että paketti on kertaluontoinen, tai on muuten valmis kokonaan hylkäämään kyseisen elpymisrahaston?

16.46 Valtiovarainministeri Matti Vanhanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Päätös on kertaluontoinen. [Naurua] Päätös on näin tehty. Tiedän, että EKP:n piirissä on ajatuksia paljon siitä, että rahapolitiikan rinnalla unionin tasolla pitäisi olla myös yhteistä finanssipolitiikkaa, mutta tämä on kertaluontoinen päätös, ja EKP ei ole Eurooppa-neuvostossa eikä ole myöskään Ecofinissä tai euroryhmässä päätöksentekijänä.

Eli meidän kantamme on selvä: tämä on kertapäätös. Jos tulevaisuudessa tulee vastaavia tilanteita eteen, ne joudutaan taas sääntöjen mukaan käsittelemään omina kysymyksinään erikseen.

16.47 Sari Essayah kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kannattaa varmasti ottaa huomioon, että elpymisrahastonkin takana olivat ensin Saksan ja Ranskan esitykset, ja jos siihen lisää vielä EKP:n, niin ovat kohtuullisen vahvat toimijat taustalla tätäkin asiaa viemässä eteenpäin.

Sitten kun lähdetään maksamaan takaisin tätä velkaa, niin kaavaillaan omiin varoihin erilaisia EU-veroja. Nyt esimerkiksi astuu voimaan muovivero, mutta siellä on sitten tulossa ilmastoveroa, digiveroa, transaktioveroa ynnä muuta, ja sitten bkt-perusteisella osuudella huolehditaan loppuvelan maksamisesta.

Suomalaiset eivät silloin, kun liityimme EU:hun, ole antaneet minkäänlaista mandaattia sille, että EU alkaisi verottamaan meitä. Emme ole antaneet mandaattia velkaunioniin emmekä myöskään verounioniin. Nyt haluaisinkin kysyä asianomaiselta ministeriltä: voiko hallitus luvata sen, että unionille ei anneta verotusoikeutta ja se linjaa, että verotusoikeus jatkossakin [Puhemies koputtaa] kuuluu ainoastaan jäsenvaltioille?

16.48 Valtiovarainministeri Matti Vanhanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ollut neuvottelemassa nykyistä perussopimusta, ja verotus on kansallisessa toimivallassa, eli jokainen jäsenvaltio, myös Suomi, [Keskeltä: Siinä se tuli!] itse päättää siitä, millä tasolla verotus järjestetään.

Kysymyksessä viittasitte siihen, että olisi tulossa muovivero. Tämä johtaa harhaan. Kyse on muovimaksusta, jota siis... [Perussuomalaisten ryhmästä: Ahaa! — Välihuutoja] — hei, kuunnelkaa — jota unioni ei peri muovin käyttäjiltä, vaan se sisällytetään jokaisen jäsenen maksuihin. Tilastollisesti on selvitetty kierrättämättömän muovin määrä, ja maksu määräytyy tällä perusteella. Eli tämä on osa jäsenmaksua, se ei ole keneltäkään, kuluttajilta tai yrityksiltä, perittävä vero, josta unioni päättää.

Kysymyksen käsittely päättyi.

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

2.6. Suullinen kysymys koulujen talvilomien porrastamisesta (Hanna-Leena Mattila kesk) Suullinen kysymys SKT 113/2020 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Anu Vehviläinen: Seuraava kysymys, edustaja Mattila.

Keskustelu

16.49 **Hanna-Leena Mattila kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Matkailuala on ollut suuri kärsijä korona-aikana. Tuhansia alan työpaikkoja on jo menetetty, ja jäljellä olevat ovat todellisessa vaarassa. Rajoitustoimet ovat olleet valitettavia mutta tarpeellisia kokonaisuutta arvioitaessa, sillä hallitus on edennyt johdonmukaisesti terveys ja turvallisuus edellä.

Koululaisten syys- ja hiihtolomat on jaettu kolmelle viikolle ja kolmeen alueeseen. Tässä poikkeustilanteessa voisi olla perusteltua muuttaa normaaliajan käytänteitä terveyden, matkailuun liittyvien kustannusten ja matkailuviikkojen tasaisemman jakaantumisen kannalta. Kysyisinkin opetusministeriltä: olisiko järkevää jakaa lomaviikot nykyistä useammalle viikolle, esimerkiksi kuudelle viikolle, mille olisi matkailualan toimijoiden kannatus?

16.50 **Opetusministeri Li Andersson** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia edustajalle mielenkiintoisesta ehdotuksesta. Kun puhutaan koululaisten lomista, niin pitää tietenkin muistaa, että se ei vaikuta ainoastaan hyvin laajaan, isoon työntekijäjoukkoon, joka työskentelee opetuslalla, vaan kaikkien lasten vanhempienkin loma-aikoihin, joten siksi tämänkaltaista ehdotusta pitää tarkkaan kyllä pohtia ja selvittää asianomaisten ja sidosryhmien kanssa yhteistyössä, mutta varmasti tällainen selvitys voidaan tehdä.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.7. Suullinen kysymys kaivoslain uudistamisesta (Merja Kyllönen vas) Suullinen kysymys SKT 114/2020 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Anu Vehviläinen: Seuraava kysymys, edustaja Kyllönen.

Keskustelu

16.51 **Merja Kyllönen vas:** Arvoisa rouva puhemies! Kaivosasiat ovat jälleen pinnalla. Olemme kuulleet valtio-omisteisen Terrafamen kaivoksen vähemmistöomistaja Trafiguran rahanpesuepäilyistä. Vasemmistoliittohan kertoi Trafiguran ympäristörikkomuksista ja veroparatiisikytköksistä jo kolme vuotta sitten elinkeinoministerille kirjallisessa kysymyksessä.

Hallitusohjelman mukaan kaivoslaki uudistetaan niin, että ympäristönsuojelun taso paranee ja paikallisten vaikuttamismahdollisuudet vahvistuvat. Nyt TEM on kuitenkin julkaissut työryhmältä aivan riittämättömän ehdotuksen lakiluonnokseksi. Kysyisinkin mi-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

nisteri Lintilältä: miten kaivoslain valmistelu etenee, ja noudattaahan hallitus ohjelmaansa kaivosalan vastuullisuuden lisäämiseksi ja verotuksen uudistamiseksi niin, että veroparatiisien sijaan hyödyt päätyvät suomalaisille?

16.52 Elinkeinoministeri Mika Lintilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Aivan niin kuin kysyjä sanoi, kaivoslain uudistus lähtee hallitusohjelmasta, ja sen tavoitteena on ympäristön parempi huomioiminen, paikallisuuden huomioiminen ja toimintaedellytysten luominen. [Mika Niikon välihuuto] Tätä valmistelua on tehty kyllä hyvin avoimesti. Kaikki materiaali on avoimesti nähtävissä netissä. Työryhmään kuuluu kaivosalan edustaja, ympäristöjärjestöjen edustajia, työmarkkinaosapuolien edustajia ja paikallisia edustajia. En tiedä, miten sitä enemmän avoimesti voitaisiin tehdä. Taisi olla pari viikkoa sitten, kun tämä työryhmä järjesti avoimen julkisen kuulemisen, johon osallistui noin tuhat ihmistä. Eli kyllä me menemme ihan täysin hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti, ja tämä laki tulee valmiiksi vielä tämän vuoden puolella.

Viittasitte kaivosveroon. Kaivosverohan ei kuulu tähän, [Puhemies koputtaa] vaan kaivosverohan on valtiovarainministeriön puolella.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.8. Suullinen kysymys EU:n yhteisestä maahanmuuttopolitiikasta (Eva Biaudet r)

Suullinen kysymys SKT 115/2020 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Anu Vehviläinen: Seuraava kysymys, edustaja Biaudet.

Keskustelu

16.53 Eva Biaudet r: Arvoisa puhemies! YK:n pakolaisjärjestön johtaja Filippo Grandi on yhdessä IOM:n, siis Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön, johtajan kanssa toivottanut tervetulleeksi komission päätöksen antaa ehdotus yhteisestä pakolais- ja siirtolaisuuspolitiikasta. He toivovat, että tämä voisi olla Euroopan tilaisuus osoittaa, että on mahdollista kunnioittaa perusoikeutta turvapaikkaan samalla, kun yhteistyössä ratkaistaan käytännön haasteet tunnistaa kansainvälistä suojelua tarvitsevat, ja jakaa heistä vastuut.

Det har varit tydligt att våra gemensamma spelregler i Europa inte är tillräckliga och att vi som Europa inte har lyckats förverkliga den humanitet som vi säger att vi står för.

Ja kysyisin ministeri Ohisalolta: Näettekö, että EU-maiden on vihdoin mahdollista päästä sopuun vastuun jakamisesta? Voimmeko toivoa, että EU:n maahanmuuttopolitiikka ottaa askeleen kohti inhimillisempää toimintaa? Lainatakseni Ursula von der Leyenin sanontaa: ”Ihmisen pelastaminen ei voi olla valintakysymys.” [Mika Niikko: Eikä rahasta kiinni!]

16.54 Sisäministeri Maria Ohisalo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tack för en väldigt bra fråga. Som ledamot Biaudet sade: vi behöver gemensamma regler i Europa, det har vi inte haft nu. [Sebastian Tynkkynen: Kansallisiin käsiin!]

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

Nyt olemme vihdoin saaneet komission uudistusesityksen, joka käsittää yhtäältä sen, mitä EU:n tarvitsee tehdä ulkorajojen ulkopuolella kolmansien valtioiden kanssa, sen, mitä tapahtuu rajavalvonnassa, jota vahvistetaan, ja sen, mitä tapahtuu EU:n sisällä. Ja se, mitä tapahtuu EU:n sisällä, lienee se kaikista suurin kysymys. Meiltä ovat puuttuneet ne oikeudenmukaiset käsittelytavat turvapaikkahakemuksille ja samaan aikaan se oikeudenmukainen solidaarinen vastuunjako tässä kokonaisuudessa.

Suomelle on totta kai aivan keskeistä se, että ulkorajavaltiona me pidämme huolen siitä, että ulkorajoja valvotaan ja ihmisten turvapaikkahakemukset käsitellään oikeudenmukaisella tavalla, ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla. Hallitus on tästä alustavasti kesällä käynyt keskustelua, ja keskustelu tästä jatkuu.

16.55 Eva Biaudet r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomi on osittain ollut, tietenkin pitkään, esimerkkinä hyvästä toiminnasta kiintiöpakolaisuusjärjestelmän puolesta. Voitaisiinko ajatella, että Suomi voisi ajaa myös sitä, että tämä olisi osa myöskin tätä EU:n pakettia, että EU-maat myöskin ryhtyisivät tällaiseen pitkäjänteisempään kiintiöpakolaisuusvastuuseen, ottaisivat sellaisen toimintamallin?

16.56 Jussi Halla-aho ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minulla oli Euroopan parlamentissa tilaisuus seurata komission edellistä maahanmuuttopakettin käsittelyä vuoden 2015 siirtolaisinvaasion jälkeen. Yhteisen turvapaikkapolitiikan uudistaminen kaatui tuolloin jäsenmaiden vastustukseen, ja näin käynee nytkin.

Komission uudenkin esityksen keskeinen virhe on se, että se ei pyri vähentämään tulijoiden määrää vaan ainoastaan jakamaan riesaa jäsenmaiden kesken. Välimeren yli tuleva muuttoliike on haitallista Euroopalle, ja sitä tulee pyrkiä rajoittamaan. Tulijat eivät lopu vastaanottamalla ja jakamalla, sen sijaan eurooppalaisten yhteiskuntien kantokyky loppuu. Kokeeko hallitus, että siirtolaispainetta Afrikasta ja Lähi-idästä voidaan kestäväällä tavalla hallita automaattilla, joka jakaa Kreikkaan tai Italiaan meren yli tulevia siirtolaisia muualle Eurooppaan? — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Ministeri Ohisalo, ja pahoittelen, että tässä jäi yksi kysymys vastaamatta. — Olkaa hyvä, ja nämä molemmat kysymykset samalla erää.

16.57 Sisäministeri Maria Ohisalo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Otetaan lyhyesti molemmat.

Kysymykseen siitä, mitä tulee kiintiöpakolaisjärjestelmään ja ehkä ylipäättään niihin laillisiin reitteihin Euroopan unioniin: Hallitusohjelmassa olemme sitoutuneet niiden reittien edistämiseen, ja myös EU-puheenjohtajuuskaudella tätä pidimme esillä. Se on myös komission esityksen osana, eli pyritään siihen, että yhä useampi, joka Eurooppaan tulee, tulee tänne selkeästi laillisia reittejä. Kiintiöpakolaisjärjestelmä on tästä yksi hyvä, toimiva esimerkki. [Ville Tavion välihuuto]

Se, mitä tehdään rajoilla, on totta kai, kuten sanoin, Suomelle ulkorajavaltiona erittäin tärkeää. Tässä viimeisten vuosien aikana, tulevaa rahoituskautta ajatellen, myös Frontexin resurssia on vahvistettu erittäin paljon, ja nyt tässä paketissa tullaan esittämään, että rajoilla myös tehdään nykyistä parempia terveys- ja turvallisuustarkastuksia ja käytetään yhteisiä tietokantoja ja -järjestelmiä siitä, että tiedetään, keitä ihmisiä Euroopan unionin alueel-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

la liikkuu. Tämän lisäksi toki ulkorajavalvontaa esimerkiksi pysyvien rajajoukkojen kautta lisätään.

Kysymyksen käsittely päättyi.

Kyselytunti päättyi.

3. Heli Järvisen vapautuspyyntö ulkoasiainvaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 35/2020 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan perjantaina 25.9.2020 kello 13 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 25.9.2020 kello 10.

4. Iris Suomelan vapautuspyyntö lakivaliokunnan jäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 36/2020 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan perjantaina 25.9.2020 kello 13 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 25.9.2020 kello 10.

5. Inka Hopsun vapautuspyyntö sivistysvaliokunnan varajäsenyydestä

Vapautuspyyntö VAP 37/2020 vp

Ainoa käsittely

Eduskunta hyväksyi vapautuspyynnön.

Täydennysvaali toimitetaan perjantaina 25.9.2020 kello 13 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat on jätettävä keskuskansliaan viimeistään 25.9.2020 kello 10.

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntoutuuttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 13/2020 vp

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

Valiokunnan mietintö StVM 20/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Anu Vehviläinen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 20/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

17.00 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa puhemies! Hallituksen työllisyystavoite edellyttää, että sellaisten ryhmien, joiden työllisyysaste on keskimääräistä matalampi, kuten osatyökykyisten, nuorten, ikääntyvien ja maahanmuuttajataustaisten, osallistumista työmarkkinoille lisätään. Tämä on aivan oikea tavoite. Lakia kuntouttavasta työtoiminnasta on pidetty hiukan epäselvänä. Kuntouttavaan työtoimintaan on ohjautunut ihmisiä, jotka sinne eivät kuulu. Osa kuntouttavassa työtoiminnassa olevista ihmisistä ei ole saanut lain edellyttämää sosiaalipalvelua.

Lakiesityksessä ei säädetä kunnille uusia tehtäviä. Nyt tehtävillä lainsäädännön tarkennuksilla kirjataan olemassa olevat sosiaalihuollon lainsäädännön periaatteet aikaisempaa selkeämmin. Tarkoituksena on lisätä kuntouttavan työtoiminnan tavoitteellisuutta, sosiaalista vaikuttavuutta ja elämänlaadun parantamista. Esityksen perusteluissa siis selkeytetään kuntouttavan työtoiminnan asemaa sosiaalipalveluna.

Esitys vahvistaa asiakkaan oikeutta hyvään sosiaalihuoltoon. Lakiin tehtävillä tarkennuksilla halutaan varmistaa, että lainsäädännölle asetetut tavoitteet toteutuvat nykyistä paremmin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pitänyt mietinnössä tärkeänä yhteisten laatukriteerien laatimista tuki-, ohjaus- ja valmennuspoluille. Tämä on aivan oikea huomio. Pidän myös järkevänä, että kuntouttavan työtoiminnan tuki ja ohjaus voitaisiin toteuttaa monella eri tavalla. Tukea ja ohjausta voisi hankkia myös yritysmaailmasta palveluntuottajalta tai sisällyttää kokonaisuuksiin, joita kolmannen sektorin toimijat tuottavat tehtyjen sopimusten perusteella. Ja totta kai myös kunta voi tuottaa tuen ja ohjauksen itse. Esityksen mukaan kuntouttavaan työtoimintaan tulee kuulua henkilön elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluita. Tämä on hyvin järkevää.

Puhemies! Tässä kohdin marssijärjestys on hyvin selvä. Lain mukaan ensin on aina selvitettävä mahdollisuus tarjota henkilölle työtä. Vasta, jos henkilö ei työ- tai toimintakyvyn rajoitusten vuoksi voi osallistua TE-palveluihin tai työhön, suunnitelmaan sisällytetään kuntouttava työtoiminta. Näin on hyvä.

17.03 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Lakimuutos on selvästi tarpeellinen ja vie kuntouttavan työtoiminnan sääntelyä oikeaan suuntaan. Tarkoituksena on lisätä kuntouttavan työtoiminnan tavoitteellisuutta ja yksilöllisyyttä. Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan järjestää pitkään työttömänä olleelle työllistymisen edistämiseksi, elämänhallinnan ja toimintakyvyn vahvistamiseksi sekä osallisuuden ja elämänlaadun parantamiseksi asiakkaan yksilöllisen tilanteen ja tarpeen mukaan. Esityksen perusteluissa selkeytetään kuntouttavan työtoiminnan asemaa sosiaalipalveluna. Selkeyttämällä kuntouttavan työtoiminnan sisältöä ja tarkoitusta sekä vahvistamalla vaatimusta henkilölle annettavasta tuesta ja

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

ohjauksesta voidaan varmistaa, että kuntouttava työtoiminta toteutetaan yksilöllistä tarvetta vastaavasti. Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen tulee aina lähteä työttömän tarpeista käsin, mutta valitettavasti näin ei aina nykyisellään ole.

Arvoisa puhemies! Kuntouttavassa työtoiminnassa pyritään parantamaan henkilön elämänhallintaa sekä luomaan edellytyksiä työllistymiselle sekä julkisiin työvoimapalveluihin osallistumiselle. Aivan kuten mietinnössä todetaan, kuntouttavaan työtoimintaan ei tule ohjata sellaisia työttömiä, jotka kykenevät työhön tai osallistumaan työvoimapalveluihin. Kuntouttavalla työtoiminnalla ei myöskään tule korvata palkkatuettua tai muuta työsuhteista työtä. Valitettavasti kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet, sisältö ja kohderyhmä eivät nykyisin aina toteudu tarkoitetulla tavalla, sillä kunnilla on taloudellisia kannustimia järjestää kuntouttavaa työtoimintaa massamuotoisena toimintana. Aivan kuten valiokunta toteaa, vaikuttavuuden tulisi ohjata palvelun järjestämistä sen sijaan, että kuntien päätöksiä ohjaavat kuntouttavan työtoiminnan budjettivaikutukset. Näihin kannustinongelmiin tulisi työllisyyspalveluiden ja niiden rahoituksen jatkokehittämisessä kiinnittää huomiota. Pian alkavissa kuntakokeiluissa on vaarana, että kuntouttavan työtoiminnan käyttö lisääntyy myös niillä kohderyhmillä, joilla kuntouttava työtoiminta ei ole oikea palvelu, tai että kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään massamuotoisena palveluna osallistujan yksilölliset tarpeet sivuuttaen. Näin ollen on tärkeää nimenomaan tässä vaiheessa selvittää kuntakentälle sitä, kenelle, miten ja millä tavoitteilla kuntouttavaa työtoimintaa on lain mukaan tarkoitettu järjestettävän.

Arvoisa puhemies! Laissa olevan määrittelyn mukaan kuntouttavaan työtoimintaan kuuluu erilaisia henkilön elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluita. Säännöksen mukaan palveluihin voi kuulua yksilö- ja ryhmämuotoista toimintaa. Säännöksessä säädetään myös tuen, ohjauksen ja valmennuksen toteuttamistavasta. Sen voi toteuttaa paitsi henkilökohtaisena myös ryhmässä toteutettavana palveluna taikka yhdistettynä muihin palveluihin. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on nähnyt ongelmallisena, että lain sanamuoto mahdollistaa palvelun järjestämisen myös vain ryhmämuotoisena. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa mietinnössä, että aktivointisuunnitelmassa määritellään tarkemmin kunkin asiakkaan ja hänen toimintakykynsä kannalta sopivin palvelun toteuttamistapa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta korostaa, että palvelu tulee toteuttaa asiakkaan tarpeen mukaisena ja siten aina tarvittaessa yksilöllisenä. Valiokunta korostaa myös osaamisen ja koulutuksen huomioimista kuntouttavan työtoiminnan toteuttamisessa yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Arvoisa puhemies! Tämä laki vie kuntouttavan työtoiminnan sääntelyä oikeaan suuntaan, mutta asiantuntijakuulemisissa tuli selkeästi esiin tarve laajempaan uudistukseen ja heikommissa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palveluiden laajempaan kehittämiseen. Muun muassa kuntouttavan työtoiminnan suhdetta sosiaaliseen ja ammatilliseen kuntoutukseen sekä TE-palveluihin kuten myös eri etuuksien välisiä suhteita tulisi selkeyttää. Lisäksi tarvitaan merkittäviä panostuksia mielenterveys- ja päihdepalveluihin sekä velkaneuvontaan, sillä näihin kysymyksiin liittyvät ongelmat ovat joidenkin työllistymisen esteenä. Lausunnoissa kävi ilmi, että on esiintynyt tilanteita, joissa kuntouttava työtoiminta on katkennut henkilön siirtyessä kuntoutusrahalle ilman, että tarjolla on sosiaalista kuntoutusta. Tähän kiinnitti huomiota myös työ- ja tasa-arvovaliokunta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitääkin mietinnössään välttämättömänä, että mahdollisuudet laajentaa kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmää myös kuntoutusrahaa saaviin selvitetään jatkovalmistelun yhteydessä huolellisesti. Tämä on mielestäni tärkeä huomio, sillä ei voi olla

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

niin, että henkilön päästessä kuntoutusrahalle hänelle suunnatut tarpeenmukaiset kuntoutustoimenpiteet loppuvat.

Arvoisa puhemies! Koska kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua, tulee kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla ihmisellä olla nimetty sosiaalihuoltolain tarkoittama omatyöntekijä, jolle kuuluu vastuu asiakkaan aktivointisuunnitelmassa sovittujen sosiaalipalvelujen toteuttamisen seurannasta ja asiakkaan tilanteen tarpeenmukaisesta arvioinnista. On tärkeää, että vastuu kuntouttavan työtoiminnan aktivointisuunnitelman tekemisestä on kunnan sosiaalitoimella ja että palvelutarpeen arvioinnista vastaavalla henkilöllä on tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon koulutus. Kuntaliitto arvosteli, että tämä vaatimus antaa kunnille uuden tehtävän ja lisää kustannuksia. Näin ei kuitenkaan ole, sillä jo voimassa oleva laki edellyttää sosiaalityöntekijän mukanaoloa aktivointisuunnitelman ja palvelutarvearvion laadinnassa ja seurannassa, minkä perusteella kuntouttavaan työtoimintaan osallistutaan. Tämä väärinymmärrys kertookin nähdäkseni selkeästi sen, että kuntouttavan työtoiminnan tarkoitusta ei ole kaikkialla ymmärretty oikein, ja sen, että kuntouttavan työtoiminnan roolia osana sosiaalipalveluita on todella tarpeen selkeyttää. Lisäksi eri lakien mukaisten työllisyyspalveluiden ammattipätevyysvaatimuksia on pidetty sekavina, ja valiokunta toteaa, että ammattipätevyysvaatimuksia eri lakien mukaisissa työllisyyspalveluissa tulee selkeyttää. On myös syytä selkeyttää ja ohjata kuntouttavan työtoiminnan laatuvaatimuksia. Sote-valiokunta pitääkin kuntouttavan työtoiminnan kehittämisen ja maanlaajuisesti samantasoisien palvelun kannalta tärkeänä, että tuki-, ohjaus- ja valmennuspalveluille laaditaan yhtenäiset laatuvaatimukset.

Huoli kuntien kyvystä rahoittaa palvelut, huoli kuntouttavan työtoiminnan valtion korvaustason jälkeensä jäämisestä sekä huoli sosiaalihuollon ammattihenkilöstön saatavuudesta on kuitenkin aito. Toivoisin, että hallitus voisi mahdollisuuksien mukaan tarkastella kuntouttavan työtoiminnan kuntakorvausten tasoa, samoin kuin osallistujille maksettavien päiväkorvausten tasoa, sillä ne ovat pahasti jälkeensä jääneet.

Arvoisa puhemies! Esitys on hyvä, mutta on olemassa selkeä tarve jatkokehittää heikossa työmarkkina-asemassa olevien palveluita ja palveluiden rahoituksen lainsäädäntöä kokonaisuudessaan, ja tähän myös sote-valiokunta kannustaa. Tämä lakiesitys selkeyttää myönteisellä tavalla kuntouttavan työtoiminnan tarkoitusta, toteuttamistapaa, kohderyhmää ja sisältöä. Toiminnan tavoitteellisuus ja yksilöllisyys korostuu. Vaikka laki etenee nyt oikeaan suuntaan, on tarpeen varmistaa, että kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä kuntakentällä [Puhemies koputtaa] ja myös tulevaisuudessa kuntakokeiluissa toimitaan lain hengen ja kirjaimen mukaisesti.

17.10 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Nyt on tarkoitus muuttaa kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia ja tarkentaa kuntouttavan työtoiminnan järjestämistä ja tuottamista koskevaa sääntelyä.

Kuntouttavan työtoiminnan kehittämisestä on puhuttu pitkään, sillä nimestään huolimatta toiminta ei välttämättä ole ollut kuntouttavaa. Kuntouttavaan työtoimintaan on ohjattu henkilöitä, joille tämä toimintamuoto ei ole ollut oikea, ja toisaalta kuntouttavaan työtoimintaan eivät ole päässeet ne henkilöt, jotka olisivat siitä hyöttyneet. Myös toiminnan laatu on ollut hyvin epätasaista. Lisäksi kunnat ovat käyttäneet kuntouttavaa työtoimintaa myös säästökeinona, sillä kunta saa kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen valtion korvauksen työllisyysmäärärahoista, ja kuntouttava työtoiminta vähentää myös kunnan työmarkkinatukimenoja.

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

Nyt lakiin lisätään kuntouttavan työtoiminnan sisällön määrittelyä koskeva säännös, eli kuntouttavaan työtoimintaan tulee aina sisältyä myös henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus, joka kirjataan myös aktivointisuunnitelmaan ja monialaiseen työllistymissuunnitelmaan. Lisäksi aktivointisuunnitelmaan kirjataan kuntouttavan työtoiminnan tavoite. Tuki, ohjaus ja valmennus voi olla paitsi henkilökohtaista myös ryhmässä toteutettavaa palvelua taikka muihin palveluihin yhdistettynä toteutuvaa palvelua. Itse kuitenkin korostan henkilökohtaisen rinnallakulkijan merkitystä, sillä itselläni on hyviä kokemuksia juuri tämänkaltaisesta henkilökohtaiseen kohtaamiseen perustuvasta tuesta ja avusta. Näillä toimenpiteillä on tarkoituksena lisätä kuntouttavan työtoiminnan tavoitteellisuutta työllistymisen edistämiseksi sekä toiminnan sosiaalista vaikutusta ja osallisuuden ja elämänlaadun parantamista asiakkaan yksilöllisen tilanteen mukaan. Kuntouttavan työtoiminnan asema sosiaalipalveluna on tarkoitus vahvistaa.

Puhemies! Valiokunnan mietinnössä on hyvin selkeytetty kuntouttavan työtoiminnan rooli ja tavoite. Siellä todetaan, että kuntouttavassa työtoiminnassa pyritään parantamaan henkilön elämänhallintaa sekä luomaan edellytyksiä työllistymiselle ja julkisiin työvoimapalveluihin osallistumiselle. Kuntouttavaan työtoimintaan ei tule ohjata sellaisia työttömiä, jotka kykenevät työhön tai osallistumaan työvoimapalveluihin. Kuntouttavalla työtoiminnalla ei myöskään tule korvata palkkatuetta tai muuta työsuhteista työtä. Jotta muutos todella tapahtuu, on välttämätöntä seurata lain toteutumista ja vaikutuksia huolellisesti.

Puhemies! Minusta on erittäin tärkeää, että mietinnössä on tuotu esille tarve laajempaan uudistukseen ja heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palvelujen kehittämiseen. Näitä tarpeellisia muutoksia ovat muun muassa: Työtoiminnan suhdetta sosiaaliseen ja ammatilliseen kuntoutukseen sekä TE-palveluihin tulisi selkeyttää, ja sama koskee myös eri etuuskien välisiä suhteita. Lisäksi merkittäviä panostuksia tarvitaan mielen-terveys- ja päihdepalveluihin. Myös velkaneuvonta pitäisi huomioida kuntouttavan työtoiminnan palveluissa. Edelleen on kiinnitetty huomiota kuntien kannustimiin tarjota palveluja siten, että niiden vaikuttavuutta voitaisiin parantaa nykyisestä sen sijaan, että kuntien päätöksiä ohjaavat kuntouttavan työtoiminnan budjettivaikutukset. Ja näiden lisäksi vielä osaamisen kehittämiseen ja koulutukseen tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota kuntouttavan työtoiminnan toteuttamisessa.

Puhemies! Tämä on hyvä lakimuutos ja askel oikeaan suuntaan, mutta paljon jää vielä kehitettävää. — Kiitos.

17.14 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Hyvät edustajakollegat! Tässä esityksessä siis tehdään tiettyjä muutoksia kuntouttavaan työtoimintaan, ja nämä muutokset ovat hyviä ja tarpeellisia. Kuntouttavalla työtoiminnallahan tavoitellaan sitä, että pystytettäisiin parantamaan ihmisten omaa elämänhallintaa ja toisaalta sitten sen kautta luomaan edellytyksiä aidolle työllistymiselle ja näin työn syrjään kiinni pääsemiselle. Tässähän valiokunta toteaa hyvin, että kuntouttavaan työtoimintaan ei tule ohjata sellaisia työttömiä, jotka kykenevät työhön tai osallistumaan työvoimapalveluihin.

Kiinnitin itse sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä huomion myös siihen, että valiokunta nosti esille asiantuntijakuulemisissa esille tulleen tarpeen laajempaan uudistukseen ja heikommissa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palvelujen kehittämiseen. Tästä tulee varsin paljon kyllä palautetta ihmisiltä.

Valiokunnan mukaan tarvitaan myös merkittäviä panostuksia mielenterveys- ja päihdepalveluihin. Sen takia ihmettelen, että Marinin hallitus ei terapiatakuuta ole vielä ensi

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

vuonnakaan toteuttamassa. Se olisi yksi tärkeä osa tätä kokonaisuutta ja täydentäisi myös näiden ihmisten palveluiden saatavuutta. Terapiatakuun kustannuksethan ovat noin 35 miljoonaa, mutta sen taloudelliset tulot ovat merkittävästi paljon suurempia, eli se tuottaisi itse itsensä takaisin, ja olisihan se ennen muuta myös inhimillistä, jos tämä terapiatakuu saataisiin voimaan. Sen takia täytyy kysyä, loppuivatko rahat oikeasti siinä vaiheessa, kun terapiatakuusta olisi pitänyt tehdä päätös Marinin hallituksen budjettiriihessä.

Kokoomus tulee esittämään terapiatakuun toteuttamista ensi vuoden budjettiin, ja toivottavasti sille silloin löytyy ymmärrystä myös salin vasemmalta laidalta. Avithan ovat myös puuttuneet kuntouttavaan työtoimintaan useampia kertoja, väärinkäytöksiin siinä, minkälaista toimintaa kuntouttavan työtoiminnan kautta toteutetaan. On hyvä, että tämä valvonta toimii, ja tätä valvontaa pitää tehdä ja myös huolehtia siitä, että kuntouttavassa työtoiminnassa ei teetetä sellaista työtä, joka voitaisiin teettää vaikkapa näillä samoilla henkilöillä aivan aitona palkkatyönä. Se on tämän järjestelmän väärinkäyttämistä, ja on hyvä, että avit sitä valvovat.

Kyse on siitä, millä tavalla me saamme ihmisiä työelämään. Haluan antaa kiitosta vasemmistohallitukselle siitä, että budjettiriihessä hallitus hyväksyi työllisyysmallin, jota muun muassa SAK, STTK ja myös nykyinen hallituspuolue, viime kaudella oppositiossa ollut, vasemmistoliitto vastustivat, eli tämän aktiivimalli kakkosen, joka nyt budjettiriihessä päätettiin toteuttaa. Mallihan meni nyt SDP:n, vasemmistoliiton, keskustan, vihreiden ja RKP:n hallituksessa läpi, vaikka viime vaalikaudella sitä varsin kiivaasti erityisesti vasemmistoliitosta vastustettiin. Oppositiokaudellaan vasemmistoliitto vastusti aika lailla tiukasti tätä omaehtoisen työn mallia, jonka se nyt päätti budjettiriihessä toteuttaa. Se toivottavasti myös tulee omalta osaltaan auttamaan ihmisiä pääsemään töihin. Sehän on hyvin pitkälle sama malli, joka viime kaudella kaatui, eli näin tuo aktiivimalli on otettu takaisin käyttöön.

Arvoisa puhemies! Itse asiassa voisi sanoa, että parempi myöhään kuin ei milloinkaan. Nyt kun vasemmistohallitus aktiivimalli kakkosen toteuttaa, niin se todennäköisesti tulee parantamaan meidän maamme työllisyyttä. Ja itse asiassa arviot ovat sellaisia, että jos tuota oppositiosta tehtyä vastustusta ei viime kaudella olisi ollut ja jos SAK ja muu ay-liike olisivat sen silloinkin voineet hyväksyä, niin itse asiassa meillä olisi jo 10 000 työllisen lisäys nyt rullaamassa. Mutta todetaan, että kiitos, että lopulta vasemmistoliittokin tässä taipui.

17.20 Anna Kontula vas: Arvoisa puheenjohtaja! Jos palataan takaisin pykälän aiheeseen: Olen ollut yhdeksän ja puoli vuotta kansanedustaja. Huomattavasti pidempään olen säättänyt tavalla tai toisella kuntouttavan työtoiminnan ongelmien, väärinkäytön ja laiminlyöntien kanssa. Tänä aikana olen seurannut lukuisia keskusteluja liittyen kuntouttavaan työtoimintaan ja sen ongelmiin — keskusteluja julkisuudessa, keskusteluja tässä salissa — ja lukuisia valtiopäivätoimia eri puolueiden, eri kansanedustajien toimesta. On tehty lakimuutoksia, on lähetetty ohjeistuksia ministeriöstä, on tehty korjausliikkeitä, mutta ongelmia ei ole saatu ratkaistua. Tätä historiaa vasten tämä lakiesitys on ehdottomasti tervetullut mutta ei riittävä.

Lakimuutoksessa tehdään lukuisia tarkennuksia, joilla ei niinkään muuteta vallitsevaa oikeustilaa vaan pyritään selventämään sitä sellaisella tavalla, että kenttä myös vallitsevaa oikeustilaa noudattaisi. Kuitenkin siinä eräänlaiseksi porsaanreiäksi edelleen jää, että yksilöohjaukseen ei velvoiteta kuntouttavan työtoiminnan järjestäjää. Pykälä on muotoiltu

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

niin, että vaikka jokaiselle kuntouttavaan työtoimintaan määrättävälle tai suostutellulle tehdään yksilöllinen aktivointisuunnitelma, koko kuntouttavan työtoiminnan aikana hänelle ei tarvitse järjestää yhtään henkilökohtaista, yksilöllistä keskustelua, ohjausta, tukitukiota jonkun ammattilaisen kanssa.

Me tiedämme, että kunnilla on voimakas taloudellinen kannustin ryhmäohjaukseen, joka tulee huomattavasti halvemmaksi: miksi hoitaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat yksi kerrallaan, kun voit hoitaa 20 yhdellä iskulla? Me tiedämme myös, että kuntouttavan työtoiminnan varsin synkkä historia ei tue sitä optimistista oletusta, että kun valiokuntien mietinnöissä esitetään toive siitä, että nyt ihan oikeasti sitten mennään niiden yksilöllisten tarpeiden mukaan, niin sitten oikeasti näin kentällä myös tapahtuisi. Ei ole millään edellisellä kierroksella tapahtunut — miksi tapahtuisi nyt?

Muistetaan, että kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmänä ovat ihmiset, joidenka elämäntilanne, henkilökohtaiset kyvyt, henkilökohtainen jaksaminen ovat sillä tasolla, että he eivät kykene mihinkään muuhun työllisyyspalveluun. He ovat esimerkiksi niin huonossa kunnossa, että he eivät kykene sataprosenttisesti palkkatuettuun työhön järjestöissä, joka kuitenkin on sellainen työvoimapalvelumuoto, johonka aika isollakin työkyvyttömyysprosentilla pystytään osallistumaan. Eli kysymys on sellaisista ihmisistä, jotka järjestäen tarvitsevat jonkinlaisia apua elämänsä, terveytensä, osaamisensa kuntoon laittamiseksi — vahvaa apua. Ja tässä tilanteessa me kuitenkin oletamme, että sieltä löytyy sellaisia yksilöitä ihan ryhmiksi asti, jotka eivät sellaista yksilöllistä tukea tarvitse, edes yhtä keskustelussiota koko kuntouttavan työtoiminnan aikana.

No, tältä pohjalta — vaikka ilolla tervehdin tätä lakimuutosta ja olen tyytyväinen, että se on saatu aikaiseksi, kiitän siitä tätä hallitusta — pidän ilmeisenä, että tämä saaga ei ole vielä lopussa, että me tähän asiaan vielä palaamme ja että vielä monet itkut itketään ennen kuin tämä kuntouttavan työtoiminnan asia on saatu sille mallille, että oikeustila toteutuu myös käytännössä.

17.24 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia on paikallaan selkeyttää, koska nykyisellään sitä on pidetty hieman epäselvänä. Kuntouttavaan työtoimintaan on nykyisen lain puitteissa ohjattu myös ihmisiä, jotka eivät sinne kuulu. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu ainoastaan niille, jotka eivät työ- tai toimintakykynsä rajoitusten vuoksi pysty osallistumaan TE-palveluihin. Kuntouttava työtoiminta on siis toissijainen palvelu TE-palveluihin nähden. Uudistuksessa tämä ei muutu. Esityksen perusteluissa selkeytetään kuntouttavan työtoiminnan asemaa sosiaalipalveluna.

Arvoisa puhemies! Hallituksen työllisyystavoite edellyttää, että niiden ryhmien, joiden työllisyysaste on keskimääräistä matalampi, osallistumista työmarkkinoille lisätään nykyisestä. Tällaisia ryhmiä ovat vaikeasti työllistyvät, nuoret, ikääntyvät, maahanmuuttajataustaiset ja osatyökykyiset. Hallitusohjelmaan kirjattiin myös seuraava teksti: ”Kuntouttavan työtoiminnan järjestelmä uudistetaan sosiaalisella kuntoutuksella, jossa otetaan huomioon pitkäaikaistyöttömän tai heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön yksilöllinen kuntoutustarve työelämävalmiuksien vahvistamiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden turvaamiseksi.” Käsittelyssä oleva lakiesitys vastaa asetettuihin tavoitteisiin.

17.26 Arto Satonen kok: Arvoisa puhemies! Sinänsä varmaan on tarpeen päivittää tätä kuntouttavaa työtoimintaa koskevaa lainsäädäntöä, ja tämä valiokunnan päätösehdotus onkin yksimielinen. Epäilen, että se on yksimielinen sen takia, että tässä ihan lopussa valio-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

kunta toteaa, ja nyt lainaan: ”Valiokunta nostaa esille huolen kuntien kyvystä rahoittaa palvelut, kuntouttavan työtoiminnan valtion korvaustason jälkeenjääneisyydestä sekä sosiaalihuollon ammattihenkilöstön saatavuudesta.” Tämä on erittäin tärkeä kohta tässä valiokunnan mietinnössä, koska jos katsoo esimerkiksi Tampereen kaupungin lausuntoa — puhutaan yhdestä Suomen suurimmista kaupungeista, joka on käyttänyt useita miljoonia vuodessa omaa rahaansa työllisyyden hoitoon — niin siellä hyvin selkeästi kerrotaan juuri näistä ongelmakohdista, siitä, miten kuntien on mahdollista rahoittaa nämä palvelut, ja ennen kaikkea siitä, että kun vaaditaan, että sosiaalihuollon ammattihenkilöstöä tarvitaan entistä enemmän tämän kuntouttavan työtoiminnan organisoimiseen ja ammattipätevyysvaatimuksia nostetaan, niin tämä on tosiasiallisesti monille kunnille todella vaikea tehtävä ratkaista.

Me tiedämme kaikki, että sosiaalialan ammattilaisista on huutava pula ja heitä on vaikea rekrytoida. Tämä koskee isoja kuntia, se koskee pieniä kuntia, se koskee niin sanottua Kasvu-Suomea, suurimpia kasvualueita, se koskee myös pienempiä seutukaupunkeja, se koskee maaseutua. Eli sen takia olisi aika tärkeää, että kun me täällä teemme lainsäädäntöä, jossa me velvoitamme, että kuntien pitää sinänsä tärkeää tehtävää eli kuntouttavaa työtoimintaa hoitaa, niin heille myös annettaisiin sellaiset resurssit ja lain ohjeistus olisi sellainen, että siitä tehtävästä olisi mahdollista selviytyä. Valitettavasti ennustan, että tässä tulee kyllä ongelmia olemaan jatkossakin, koska nyt tämä kriteeristö nimenomaan henkilökunnan ammattipätevyysvaatimusten osalta on liian tiukka, kuten tuo valiokunnan mietintökin sanoo — vaikka ei sinänsä muutosta sinne esitäkään, niin tämä huoli on täällä tullut. Myös kun tiedetään, mikä on kuntien rahoitustilanne tällä hetkellä, niin tämä asia on kyllä todella haasteellinen, että miten tässä sitten käytännössä kunnat tulevat niistä velvoitteista, jotka tässä asetetaan, selviämään. Ja olisi tietysti ennen kaikkea palveluja tarvitsevien työtömien etu, että kunnat kykenisivät nämä tehtävät järjestämään.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 13/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.

7. Eduskunnan tilintarkastajien tilintarkastuskertomus eduskunnan tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta ja kirjanpidosta sekä hallinnosta vuodelta 2019

Kertomus K 9/2020 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään tarkastusvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myöskin päiväjärjestyksen 8. ja 9. asiasta.

Keskustelu

17.30 Toimi Kankaanniemi ps (esittelypuheenvuoro): Herra puhemies! Eduskunnan tilintarkastuksesta vastaavat kolme kansanedustaja-tilintarkastajaa sekä näiden valitsema tilintarkastusyhteisö, joka tällä hetkellä kilpailutuksen perusteella on BDO Oy, vastuullise-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

na tilintarkastajana KHT, JHT Ari Lehto. Puheenjohtajana toimineen kansanedustajan jäätyä pois eduskunnasta esittelen kertomukset varapuheenjohtajana.

Tilintarkastuksen kohteena ovat eduskunta ja sen yhteydessä toimivat virastot Ulkopoliittinen instituutti ja Valtiontalouden tarkastusvirasto. Eduskunnan oikeusasiamiehen ja Ihmisoikeuskeskuksen toiminta ovat osa eduskunnan kirjanpitoyksikköä ja tilintarkastusta. Tilintarkastus on kohdistunut eduskunnan, UPIn ja VTV:n hallintoon sekä kirjanpitoon ja tilinpäätökseen vuodelta 2019. Hallinnon tarkastuksessa arvioitiin johdon toiminnan ja päätöksenteon lainmukaisuutta erityisesti taloudenpidon näkökulmasta. Keskeisiä osaluokkia olivat valtion talousarviolain ja -asetuksen, eduskunnan tiliohjesäännön sekä virastojen taloussääntöjen noudattaminen. Hallinnon tarkastukseen kuuluivat myös virastojen johdon päätösten ja niiden toimeenpanon seuranta, talousarvion noudattamisen valvonta sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointi. Osana hallinnon tarkastusta tilintarkastajat käsitelivät tietohallinnon hankkeiden edistymistä ja niiden kustannusten kehittymistä. Lisäksi tilintarkastajat teettivät arvion eduskunnan tietohallintostrategiasta ja tietoturvasta.

Hallinnon tarkastuksessa ei noussut esille erityistä huomautettavaa tarkastettavissa kohdissa. Kirjanpidon ja tilinpäätöksen tarkastuksessa arvioitiin eduskunnan, UPIn ja VTV:n kirjanpidon sekä taloudellisen raportoinnin ja talousarvioseurannan järjestämistä kirjanpidon oikeellisuuden ja sisäisen valvonnan toimivuuden kannalta. Näiden kirjanpitojen ja tilinpäätösten sekä toimintakertomusten tarkastuksessa ei noussut esille erityistä huomautettavaa.

Arvoisa puhemies! Talouden tunnuslukujen osalta toteamme, että eduskunnan kanslian toimintamenot olivat 54,9 miljoonaa euroa, mikä on 3,6 miljoonaa euroa eli 7 prosenttia enemmän kuin vuonna 2018. Suurimpana yksittäisenä syynä menojen kasvulle oli henkilöstökulujen nousu 1,35 miljoonalla eurolla. Myös palvelujen ostot kasvoivat 1,14 miljoonalla eurolla. Menojen tasoon vaikuttivat eduskuntavaalivuoden lisäksi merkittävästi kolme kertaluonteista menoerää: Suomen EU-puheenjohtajuuskausi, 1,6 miljoonaa euroa ilman palkkamenoja; kevään hallitusneuvottelut, 0,6 miljoonaa euroa sekä vuonna 2019 alkanut työasemauudistus, 0,7 miljoonaa euroa. Eduskunnan kanslian toimintamenoista maksetut palkkamenot henkilöstösivukuluineen ilman kansanedustajien avustajien palkkoja ja ulkopuolisten palkkioita olivat 30,1 miljoonaa euroa, mikä on 2 miljoonaa eli 7 prosenttia enemmän kuin vuonna 2018. Palkkamenojen kasvuun vaikuttivat etenkin työnantajamaksujen nousu, virkaehtosopimuksen mukaiset palkankorotukset 1.4.2019 lukien sekä tammikuussa maksettu sopimuksen mukainen 9,2 prosentin kertaerä. Kilpailukyky sopimuksen mukainen 30 prosentin lomarahaleikkaus on toteutettu vuosina 2017–2019. Eduskunnan menot ilman arvonlisäveroja ja eduskunnan oikeusasiamiestä olivat 93,8 miljoonaa euroa, mikä on 0,9 miljoonaa euroa eli 1 prosentin enemmän kuin vuonna 2018. Eduskunnan menot jokaista suomalaista kohden olivat noin 17 euroa.

Ulkopoliittisen instituutin tehtävänä on luoda kansainväliset mitat täyttävää tieteellistä asiantuntemusta omalla tutkimusalallaan ja tarjota sitä sekä kotimaisen poliittisen päätöksenteon ja julkisen keskustelun tarpeisiin että myös kansainvälisen tieteellisen tutkimuksen ja keskustelun tueksi. Ulkopoliittinen instituutti on nettobudjetoitu kirjanpitoyksikkö ja kuuluu talousarviossa eduskunnan pääluokkaan. Vuonna 2019 virastolle myönnettiin talousarviossa 3,6 miljoonaa euroa rahoitusta kaksivuotisena siirtomäärärahana. Tämän lisäksi virastolla oli käytössään edellisiltä vuosilta siirtynyttä määrärahaa 1,3 miljoonaa euroa. Kertomusvuonna kertyi tuottoja talousarvion ulkopuolisista lähteistä noin 650 000 eu-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

roa. Valtaosa ulkopuolisesta rahoituksesta tuli hankerahoituksena muilta valtion virastoilta ja yksityisiltä säätiöiltä. Toimintamäärärahojen käyttö oli 3,4 miljoonaa euroa. Säästöä syntyi erityisesti henkilöstökuluissa. Todetaan että UPI menestyi hyvin ulkopuolisen rahoituksen haussa, mikä eräissä hankkeissa säästi talousarviomäärärahaa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on riippumaton tarkastus- ja valvontaviranomainen, jonka asema ja tehtävät on säädetty perustuslaissa. Tarkastusvirasto tarkastaa valtion taloudenhoitoa ja talousarvion noudattamista sekä valvoo finanssipolitiikan sääntöjä. Valtiontalouden tarkastusvirasto toimii lisäksi puolue- ja vaalirahoituksen valvojana. Viime vuonna tarkastusviraston toiminnan kulut olivat 15,7 miljoonaa euroa, mikä on 6,3 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Toiminnan kuluista suurin osa oli henkilöstökuluja, joiden osuus oli vajaat 80 prosenttia. Palvelujen ostoihin kului noin 13 prosenttia.

Arvoisa herra puhemies! Johtopäätöksenä suorittamastamme tilintarkastuksesta toteamme, että eduskunnan, Ulkopoliittisen instituutin ja Valtiontalouden tarkastusviraston tilinpäätökset ja toimintakertomukset on laadittu niitä koskevien säännösten mukaisesti ja että ne antavat oikeat ja riittävät tiedot niiden toiminnan tuloksista ja taloudellisesta asemasta vuonna 2019. Niin ikään toteamme toimintakertomusten ja tilinpäätösten tietojen olleen ristiriidattomat. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitokset eduskunnan tilintarkastajien varapuheenjohtajalle, edustaja Kankaanniemelle, ja jatketaan keskustelua.

17.38 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Uutena tilintarkastajien varapuheenjohtajana kiitän lämpimästi edustaja Kankaanniemeä edellisten tilintarkastajien erinomaisesta työstä ja huolellisesta paneutumisesta tähän tärkeään tehtävään. Pyrimme jatkamaan tällä kaudella yhtä laadukasta työskentelyä kuin mitä te edellisellä kaudella teitte. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia, tämä on hienoa kuulla.

17.38 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa puhemies! Haluan kiittää varapuheenjohtaja Mäkisalo-Ropposta ja toivottaa onnea siinä mielenkiintoisessa ja tärkeässä, todella tärkeässä työssä, mitä tilintarkastajat tekevät.

Me yritimme viime kaudella katsoa kuvaannollisesti tämän talon jokaiseen huoneeseen ja jokaiseen nurkkaan tarkastaaksemme, että mitään hämärää tai muuta ei ole. Emme sellaista löytäneet. Toivon, että tekään ette löydä, mutta toivon myös, että teette samalla lailla, että tarkastatte laaja-alaisesti toimintaa. Varsinainen toiminnan sisällön arviointi ei kuulu tilintarkastajille sinänsä, mutta sen toiminnan laillisuus ja sitten siihen puuttuminen, jos on jotakin huomautettavaa. Esimerkiksi kirjaston toiminta, työterveysaseman toiminta ja tällaisia yksiköitä voisi olla mielenkiintoista käydä läpi. Varsinkin nyt, kun on tämä korona-aika, teillä on haastava työ. Täällä on hyvin erilaista nyt kuin oli meidän kaudellamme, jolla siis 2015 valitut tarkastajat tarkastivat vielä viime vuoden.

Lämpimät kiitokset ja onnea ja menestystä työhönne.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin tarkastusvaliokuntaan.

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

8. Eduskunnan tilintarkastajien tilintarkastuskertomus Valtiontalouden tarkastusviraston tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta ja kirjanpidosta sekä hallinnosta vuodelta 2019

Kertomus K 10/2020 vp

Lähetekeskustelu

[Keskustelu asiasta sallittiin päiväjärjestyksen 7. asiakohdassa]

Asia lähetettiin tarkastusvaliokuntaan.

9. Eduskunnan tilintarkastajien tilintarkastuskertomus Ulkopoliittisen instituutin tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta ja kirjanpidosta sekä hallinnosta vuodelta 2019

Kertomus K 11/2020 vp

Lähetekeskustelu

[Keskustelu asiasta sallittiin päiväjärjestyksen 7. asiakohdassa]

Asia lähetettiin tarkastusvaliokuntaan.

10. Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2019 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

Kertomus K 17/2020 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään tarkastusvaliokuntaan.

Keskustelu

17.41 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tämä kertomus koskee vuotta 2019, ja tässä eivät esimerkiksi korontilanteen vaikutukset näy millään tavalla, mutta muutama sana kuitenkin, koska tässä kertomuksessa on ihan jotain semmoista tärkeää opittavaa meille kaikille.

”Valtion tilinpäätöksen tilintarkastuksen perusteella valtion tilinpäätös on laadittu sitä koskevien säännösten mukaisesti. Hallituksen vuosikertomuksessa raportoidaan olennaisilta osin säädösten edellyttämistä asiakokonaisuuksista. Hallitusohjelman tavoitteesta raportoidaan kattavasti, mutta tavoitteiden suuri määrä vähentää raportoinnin strategisuutta.” Tässä tulee selvästi esille ristiriitaisuus siitä, mitä vuosikertomukselta odotamme. Vuosikertomuksen tulisi olla tiivis ja sisältää olennaiset tiedot julkisen talouden ja sen osien tilasta. Siinä tulisi välttää myös päällekkäisten tietojen esittämistä. Toisaalta tiiviys voi jättää jotain olennaistakin esityksen ulkopuolelle. Esimerkiksi kestävä kehityksen tilasta kerrotaan kolmestakin näkökulmasta, mutta valtioneuvoston omista toimista kestävä kehityksen selonteon toteuttamiseksi ei raportoida kovin selkeästi.

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

Ja vielä muutama huomio, joista olisi todella syytä oppia ja joihin varmasti tarkastusvaliokunnassa paneudumme tarkemmin:

”Tilintarkastusten perusteella tarkastusvirasto kiinnittää huomiota valtion talousarvion ja sitä koskevien keskeisten säännösten vastaisiin menettelyihin, jotka samalla ovat perustuslain valtionaloutta koskevien säännösten vastaisia. Näistä annettiin kielteinen laillisuuskannanotto seitsemälle kirjanpitoyksikölle. Näistä kielteisistä laillisuuskannanotoista ei kuitenkaan voida sitä johtopäätöstä tehdä, että valtion taloudenhoito ei täyttäisi sille asetettua laillisuusvaatimusta tai että kielteisten kannanottojen taustalla olisi valtion varoihin kohdistuva väärinkäytös. Kuitenkin kielteisistä laillisuuskannanottoa on aina pidettävä kyseisen viraston taloushoidon kannalta vakavana asiana. Talousarvion ja sitä koskevien keskeisten säännösten vastaisiin menettelyihin tulee aina kiinnittää huomiota.”

Eilen kävimme täällä lähetekeskustelussa läpi Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomusta, ja siellä nostettiin samansuuntainen huoli esille. Eli tarkastusviraston toimittamassa valtion, ministeriöiden ja talousarvion ulkopuolisten rahastojen tilintarkastuksista valtaosassa ei ollut mitään huomattavia puutteita, mutta joka neljäs kirjanpitoyksikkö sai kuitenkin huomautuksen. Huolestuttavaa tässä on, että huomautuksia saavat vuosittain samat kirjanpitoyksiköt. Väkisinkin tulee mieleen, että yksikön palautteen käsittelyssä ja oppimisprosessissa on jotain vialla. Tästä meidän täytyy tarkastusvaliokunnassa kyllä tarkemmin ottaa selvää. — Kiitos.

17.44 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa puhemies! Usein ihmisillä on se käsitys, että eduskunta on vain lainlaatija ja talousarvion hyväksyjä, mutta sillä on myös tämä erittäin tärkeä tehtävä: tarkastaa valtion toimintoja kattavasti. Meillä on nyt muutaman vuoden ollut — jaa, no kyllä se on ollut varmaan perustuslain uudistamisesta lähtien eli vuosituhannen alusta lähtien — tämä järjestelmä, että Valtiontalouden tarkastusvirasto tarkastaa ja valtiontilintarkastajia ei enää ole. Uskoisin, että tämä järjestelmä on sinänsä hyvä: ammattihenkilöt, riippumattomat virkamiehet virkavastuulla, suorittavat tätä tarkastusta, ja sitten eduskunta saa raportit, pystyy haastamaan esille nousseet asiat, ja tarkastusvaliokunta on sitten tässä se avain ja erittäin tärkeä toimielin koko hallinnossa. Valtion budjetti on kuitenkin sitä 55—60 miljardin euron luokkaa, ja niitä varoja käytetään tavattoman monella tavalla. Tarkastustoiminta vaatii ammattitaitoa, ja sen pitää olla luotettavaa, ja sitäkin pitää valvoa.

Nyt tässä nousi vähän aikaa sitten esille nämä Valtiontalouden tarkastusviraston matkakustannukset. Niistä varmaan tarkastusvaliokunta voi hieman kysellä. Me emme niihin päässeet tilintarkastajina sisään, mutta jatkossa ne on syytä tarkistaa. En epäile — sieltä tuli sellaiset selvitykset, että ne varmaankin tyydyttävät — mutta siitä huolimatta tarkastajalakin pitää olla tarkastus, ja todella kokonaisuutena tämä tarkastaminen on keskeinen tehtävä, yhtä keskeinen kuin lainsäädäntö- ja budjettivallan käyttö.

17.46 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Oikeastaan vain halusin vielä kerran kiittää edustaja Kankaanniemeä erityisesti siitä kannustuksesta, minkä nyt sain tässä omassa tehtävässäni. Tämä tarkastustoiminta on minulle uutta asiaa, ja olen todellakin huomannut sekä tilintarkastajana että täällä tarkastusvaliokunnan varapuheenjohtajana, että se on erittäin mielenkiintoinen maailma, ja minä olen hyvin tyytyväinen, että minä olen siihen maailmaan päässyt sisälle. Arvostan teidän, edustaja Kankaanniemi, pitkää työ-

Pöytäkirja PTK 118/2020 vp

tänne, ja otin ja kirjasin näitä teidän muutamia vinkkejänne ja vihjeitänne itselleni ylös, koska luulen, että niistä on minulle kovasti hyötyä jatkossa. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin tarkastusvaliokuntaan.

11. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on perjantaina 25.9.2020 klo 13.00. Täysistunto lopetettiin klo 17.47.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Maija-Leena Paavola